

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ:

**Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ο ρόλος τους στο Διεθνές
Σύστημα. Η συμβολή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ στην
παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας, στη
μεταψυχροπολεμική περίοδο**

**Τσιώπος Γεώργιος
Αθήνα, Φεβρουάριος 2023**

**ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ, ΤΕΧΝΩΝ
ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ:

**Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ο ρόλος τους στο Διεθνές
Σύστημα. Η συμβολή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ στην
παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας, στη
μεταψυχροπολεμική περίοδο**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

**Τσιώπος Γεώργιος
Αθήνα, Φεβρουάριος 2023**

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Τσιώπος Γεώργιος, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του
Πανεπιστημίου.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο Τσιώπος Γεώργιος, γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ο ρόλος τους στο Διεθνές Σύστημα. Η συμβολή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας, στη μεταψυχροπολεμική περίοδο», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η δηλών/ούσα

Τσιώπος Γεώργιος

(Υπογραφή)

“If we are to have peace, we must learn loyalty to a larger group. And before we can learn loyalty, the thing to which we are to be loyal must be created”

Kenneth Waltz

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	6
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	7
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	9
ABSTRACT	10
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	11
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	14
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	14
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	16
ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ	16
2.1. Ορισμοί και έννοιες της ασφαλείας.....	16
2.2 Μονομερής και πολυμερής πολιτική ασφαλείας.....	17
2.3 Ηγεμονική Σταθερότητα στο Διεθνές Σύστημα	17
2.4 Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ως όργανο διατήρησης της ειρήνης.....	19
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	20
ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ.....	20
3.1 Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών.....	20
3.2 Διαμόρφωση εθνικών και διεθνών συμπράξεων ασφαλείας.....	21
3.3 Ο ρόλος του ΟΗΕ.....	21
3.4 Ο ρόλος των άλλων Οργανισμών.....	24
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	26
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ	26
4.1 Σκοπός και Αρχές.....	26
4.2 Κύρια Όργανα και Μεσολαβητές.....	27
4.3 Ο ΟΗΕ στο τέλος της σύγκρουσης Ανατολής και Δύσης	30
4.4 Ειρηνικά και στρατιωτικά μέσα επιβολής.....	31
4.5 Ο ΟΗΕ τον 21 ^ο αιώνα.....	32
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	34
NATO	34
5.1 Εκκινώντας πριν από το 1989 και οι εξελίξεις μετά	34
5.2 Αλλαγή στρατηγικής	35
5.3 Εφαρμογή και προβλήματα του NATO	36
5.4 Το NATO σήμερα	38
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6	40
Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ NATO	40

6.1 Σύντομο ιστορικό της κρίσης	40
6.2 «Ευθύνη για προστασία».....	41
6.3 Η επέμβαση του ΝΑΤΟ.....	42
6.4 Η κριτική στη Νατοϊκή επέμβαση.....	44
6.5 Αποτίμηση της επέμβασης	45
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7	47
ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΠΩΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ	47
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8	49
Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ.....	49
▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9	52
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	52
▪ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	55

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.....	21
----------------	----

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

ΕΕ:	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΜΣ:	Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο
ΕΣΣΔ:	Ένωση Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών
ΗΠΑ:	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
ΚΠΑΑ:	Κοινή Πολιτική Ασφάλειας και Άμυνας
ΟΑΣΕ:	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
ΟΗΕ:	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ILO:	International Labour Organization
ISAF:	International Security Assistance Force
ICISS	International Commission on Intervention and State Sovereignty
KFOR:	Kosovo Force
NATO:	North Atlantic Treaty Organization
NGO:	Non-Governmental Organizations
OAS:	Organization of American States
OAU:	Organisation of African Unity
OSCE:	Organization for Security and Co-operation in Europe
UN:	United Nations
UNDP:	United Nations Development Programme
UNICEF:	United Nations International Children's Emergency Fund
UNPROFOR:	United Nations Protection Force
WHO:	World Health Organization

Ονοματεπώνυμο Φοιτητή: Τσιώπος Γεώργιος

Τίτλος Μεταπτυχιακής Διατριβής: Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ο ρόλος τους στο Διεθνές Σύστημα. Η συμβολή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας, στη μεταψυχροπολεμική περίοδο.

Η παρούσα Μεταπτυχιακή Διατριβή εκπονήθηκε στο πλαίσιο των σπουδών για την απόκτηση εξ αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις και εγκρίθηκε στις 06-02-2023 από τα μέλη της Εξεταστικής Επιτροπής.

Εξεταστική Επιτροπή:

Πρώτη επιβλέπουσα (Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφος): κ. Γαβριήλ Ελένη

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: κ. Ευθυμίουπουλος Παναγιώτης Μάριος

Μέλος Εξεταστικής Επιτροπής: κ. Λαγγίδης Αφεντούλης

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διπλωματική εργασία σχετίζεται με την ανεπίληπτη συμμετοχή των Διεθνών Οργανισμών στο παγκόσμιο πολιτικό σύστημα και την ουσιαστική συμβολή τους στα ζητήματα διασφάλισης της εδαφικής ακεραιότητας και ειρηνικής συνοχής μεταξύ των εθνικών κρατών.

Αρχικά μελετάται η ανάγκη της δημιουργίας αμυντικών μεθόδων ασφαλείας των κρατών και πιο συγκεκριμένα αμυντικών συμμαχιών για την οχύρωση των εδαφικών, πολιτικών και κοινωνικών τους συνόρων. Ακολουθώντας, αναλύεται η δημιουργία του ΟΗΕ και ειδικότερα ο τρόπος με τον οποίο ο συγκεκριμένος Διεθνής Οργανισμός εγκύπτει σε ένα από τα κυριότερα ζητήματα, αυτό της παγκόσμιας ειρήνης. Διασαφηνίζονται οι αποτελεσματικές δράσεις του, μέσω απτών εφαρμογών και γεγονότων, όπως είναι και αυτό της έκβασης των συγκρούσεων μεταξύ Ανατολής και Δύσης αλλά και της συνεισφοράς στον αιώνα που διανύουμε.

Στη συνέχεια, παρατίθεται μία εκτενής ιστορική αναφορά στο ΝΑΤΟ, μία εξεζητημένη Ατλαντική Στρατιωτική-Πολιτική Συμμαχία, στην ίδρυση της καθώς και στην ενεργό δράση της που έχει ως στόχο την υπεράσπιση των μελών της με οποιεσδήποτε στρατιωτικές αλλά και πολιτικές οδούς. Το ΝΑΤΟ μέχρι και σήμερα μας υπενθυμίζει την σημασία μιας στρατιωτικής συμμαχίας. Αναλύεται επίσης η περίπτωση της λιβυκής κρίσης και η επέμβαση του ΝΑΤΟ, στα πλαίσια της «ευθύνης για προστασία».

Παρόλο που οι Διεθνείς Οργανισμοί εμμένουν στην επίτευξη της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και στρατιωτικής ισορροπίας μεταξύ των κρατών, πάντα θα τίθενται θέματα ατυχών και αποτυχημένων ενεργειών, αλλά σκοπός είναι η εύρεση αποτελεσματικών λύσεων που θα οδηγήσει σε παγκόσμια σταθερότητα.

Λέξεις Κλειδιά

Διεθνείς Οργανισμοί

ΟΗΕ

ΝΑΤΟ

Λιβύη

Ασφάλεια

Διεθνές Σύστημα

Συμβούλιο Ασφαλείας

ABSTRACT

This thesis is related to the unprecedented participation of International Organizations in the global political system and their substantial contribution to the issues of ensuring territorial integrity and peaceful cohesion between national states.

First of all, the need for the creation of defense security methods for states and more specifically defense alliances for the fortification of their territorial, political and social borders is studied. Furthermore, the creation of the UN is analyzed and in particular the way in which this particular International Organization falls into one of the main issues, that of world peace. Its effective actions are clarified through tangible applications and events, such as the outcome of the conflicts between East and West, but also the contribution to the century we are going through.

In addition, there is an extensive historical reference to NATO, a sophisticated Atlantic Military-Political Alliance, in its establishment as well as its active action aimed at the defense of its members by any military as well as political means. NATO till today reminds us of the importance of a military alliance. The case of the Libyan crisis and NATO intervention is also analyzed, in the context of the "responsibility to protect".

Although International Organizations insist on achieving political, economic, social and military balance between states, there will always be issues of unfortunate and failed actions, but the aim is to find effective solutions that will lead to global stability.

Key Words

International Organizations

UN

NATO

Libya

Security

International System

Security Council

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να αναζητήσει εάν πράγματι οι Διεθνείς Οργανισμοί έχουν συμβάλει στην παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια. Προς τον σκοπό αυτό, αναλύεται συνδυαστικά, η συμβολή του ΟΗΕ (Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών) και του NATO (North Atlantic Treaty Organization) στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας. Εξετάζεται η περίπτωση της επέμβασης του NATO, υπό την εντολή του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, στην κρίση της Λιβύης, το 2011, με στόχο να αναδειχθεί η συνεργασία και ο ρόλος των δύο Οργανισμών, στην διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας. Επίσης εξετάζεται η έννοια της ασφαλείας, η «ευθύνη για προστασία», το μονοπώλιο χρήσης βίας και η διεθνής ασφάλεια τον 21ο αιώνα.

Αρχικά, στον σημερινό κόσμο, όπως αυτός διαμορφώθηκε, οι βίαιες συγκρούσεις αντί να έχουν μειωθεί, αυξάνονται ολοένα και περισσότερο. Ιστορικά το τέλος της μεγάλης αυτής διένεξης, μεταξύ Ανατολής και Δύσης, έφερε στο προσκήνιο μικρότερης κλίμακας διενέξεις, διαφορετικής πολλές φορές υφής, οι οποίες μακροπρόθεσμα ή και βραχυπρόθεσμα απειλούν με την ίδια ένταση την παγκόσμια κοινότητα. Τα παραδείγματα, σε περιφερειακό επίπεδο, που θέτουν σε κίνδυνο το διεθνές σύστημα είναι αρκετά, όπως οι συγκρούσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία, στην Υπερκαυκασία μεταξύ Γεωργίας και Καζακστάν, στο Ναντόρνο Καραμπάχ, στη Μολδαβία, στην Ουκρανία, στο Τατζικιστάν, στον Πόλεμο του Κόλπου και αρκετές ακόμα¹.

Ιστορικά δεν υπάρχει ένας σιδηρούς κανόνας, ο οποίος αναγκάζει τα κράτη να δείχνουν περισσότερη εμπιστοσύνη στις ένοπλες δυνάμεις τους, θεωρώντας ότι αυτός είναι ο καλύτερος τρόπος για να διασφαλίσουν την ασφαλείά τους. Τα κράτη μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, έχουν περάσει σε μία «μετανεωτερικότητα» με κύρια χαρακτηριστικά τους, τον πλουραλισμό, την πολυπλοκότητα, τη μικρότερη γραφειοκρατία και τον συγκεντρωτισμό, σε σχέση με τα νεωτερικά κράτη. Στο μετανεωτερικό κράτος, ο άνθρωπος βρίσκεται στο επίκεντρο, εξηγώντας τον αντιπολεμικό χαρακτήρα του².

Με το τέλος λοιπόν του Ψυχρού Πολέμου, διαμορφώθηκε μια νέα παγκόσμια τάξη που σηματοδότησε την επανέναρξη της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας. Οι Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής δεν ήταν πλέον μια από τις δύο υπερδυνάμεις σε ένα διπολικό σύστημα, αλλά μια νέα παγκόσμια πολιτική σύγχυση, που απαιτούσε ηγεσία, την οποία μόνο αυτές μπορούσαν να φέρουν³. Η ημερομηνία που σηματοδότησε την έναρξη της νέας αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, ήταν η 11η Σεπτεμβρίου του 2001. Η πολιτική τους αντίληψη στο νέο διεθνές σύστημα ήταν ότι η ειρηνική συνύπαρξη των λαών της γης, αποτελεί τη βάση του συστήματος. Ωστόσο η νέα πολιτική δεν αποτελεί στατική έννοια, αλλά μεταβλητή και σχετίζεται με την επιβολή των στόχων, οι οποίες θα αναφερθούν στην συνέχεια της εργασίας. Με τη νέα παγκόσμια τάξη που δημιουργήθηκε, οι στόχοι θεωρούνται οικουμενικοί της ανθρωπότητας και αφορούν την ασφάλεια, την σταθερότητα, την ευημερία και την ελευθερία. Αυτά

¹ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., *Διεθνείς Διενέξεις Αντιμετώπιση & Επίλυση*, 2009, Αθήνα, Σιδέρης, σελ. 75

² Cooper R., *Η Διάσπαση των Εθνών. Τάξη και Χάος τον 21ο Αιώνα*, 2003, Αθήνα, Κέδρος, σελ. 118-119

³ Zitka F., *Wandel und Kontinuität. Amerikanische UNO-Politik 1977-1993*, 1997, Frankfurt am Main, Lang, σελ. 208

σύμφωνα με τις ΗΠΑ πρέπει να υπερασπιστούν και να επιτευχθούν. Αυτό συγκεκριμενοποιείται από τις προθέσεις των ΗΠΑ για την προώθηση της δημοκρατίας, την επέκταση της σφαίρας δράσης της οικονομίας της ελεύθερης αγοράς και την εξάπλωση του κράτους δικαίου⁴. Ο κύριος στόχος όμως παραμένει η παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια και εδώ υπάρχει η πρώτη σύνδεση τους με τα Ηνωμένα Έθνη για την επίτευξη του σκοπού της διατήρησης ενός ειρηνικού κόσμου. Στο πλαίσιο αυτό, η αμερικανική πολιτική χρησιμοποιεί την έννοια της διεθνούς αλληλεγγύης, η οποία ενθαρρύνει όλα τα κράτη να αισθάνονται υποχρεωμένα να συμμετέχουν ενεργά στην υλοποίηση των στόχων που έχουν τεθεί από τον ΟΗΕ. Παράλληλα αυτό σηματοδοτεί την υιοθέτηση των στοιχείων του συστήματος του ΟΗΕ και στηρίζει το τεκμήριο της πολυμερούς σκέψης των ΗΠΑ στην εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφάλειας⁵.

Το βασικό καθήκον των Ηνωμένων Εθνών είναι να διαμορφώσουν τη διεθνή ασφάλεια και να αποτρέπουν τη χρήση βίας μεταξύ των κρατών. Η νομική τάξη των Ηνωμένων Εθνών παρέχει αυτή τη δυνατότητα. Οι διάφοροι τομείς πολιτικής της πολυμερούς πολιτικής ασφάλειας απαιτούν την ανάπτυξη και εφαρμογή διακυβερνητικής συνεργασίας. Ο καθοριστικός παράγοντας είναι η πολιτική βούληση των κρατών, να ταξινομήσουν τα εθνικά τους συμφέροντα και να επιλύσουν από κοινού τις διεθνείς συγκρούσεις⁶. Το NATO κατέχει το ρόλο του Οργανισμού της συλλογικής πολιτικής της ασφάλειας ελέγχοντας την Ευρω-Ατλαντική και Διατλαντική ζώνη (αν και πλέον ο γεωγραφικός προσδιορισμός του NATO έχει γίνει πιο διευρυμένος, λαμβάνοντας παγκόσμιο χαρακτήρα) και εύλογα κατέχει τον πλέον σημαίνοντα ρόλο στη ευρωπαϊκή ήπειρο. Η ιδιότητα του, το καθιστά υπεύθυνο για οποιαδήποτε πράξη στρατιωτικό-πολιτικής φύσεως στα πλαίσια της συλλογικής άμυνας. Έχει καθιερωθεί ως ένα υπερεθνικό πλαίσιο διαλόγου μεταξύ των κρατών σε θέματα στρατιωτικής και πολιτικής φύσεως, με απώτερο σκοπό την αποτροπή εξωτερικών απειλών και ιδεολογικά θε έφερνε το τέλος των ενδο-ευρωπαϊκών και παγκόσμιων πολέμων, φέρνοντας την ευημερία και την ανάπτυξη, κυρίως στην Ευρώπη⁷. Για να επιτευχθεί η διεθνής ασφάλεια, σημαντικό είναι να τηρούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η διεθνής κοινότητα λοιπόν, έχει ευθύνη να προστατεύσει και να εξασφαλίσει την ευημερία των πολιτών ενός κράτους, και η ευθύνη αυτή ωθεί για επέμβαση και αποκατάσταση της ειρήνης. Η «ευθύνη για προστασία», έγινε εμφανής στην κρίση της Λιβύης, το 2011, και ώθησε τη διεθνή κοινότητα για στρατιωτική επέμβαση, η οποία έγινε με το NATO και τους συμμάχους του, ύστερα από σχετική απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Μια επέμβαση, που ναι μεν ήταν νόμιμη, αλλά δίχασε τη διεθνή κοινότητα, ως προς τον τρόπο υλοποίησής της.

Η παρούσα μεταπτυχιακή εργασία πραγματεύεται το ρόλο των Διεθνών Οργανισμών στο Διεθνές Σύστημα, με επίκεντρο την συμβολή τους στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας, και δομείται σε **εννιά** κεφάλαια ως ακολούθως:

⁴ Münzing E., *Die UNO - Instrument amerikanischer Außenpolitik? Die UNO-Politik der Bush-Administration 1988-1992*, 1995, Berlin, Lit-Verlag, σελ. 52-53

⁵ Zitka F., ο.π., σελ. 230

⁶ Horn A., *Die Vereinten Nationen und multilaterale Sicherheitspolitik. Ergebnisse und notwendige Reformen*, 2005, Berlin, Frank & Timme, σελ. 7

⁷ Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., *Στρατηγική Ασφάλεια και Διατλαντικές Σχέσεις*, 2012, Αθήνα, Σάκκουλα, σελ. 63

Το **πρώτο** κεφάλαιο αναλύει την μεθοδολογία που ακολουθήθηκε στην συγκεκριμένη μεταπτυχιακή εργασία.

Το **δεύτερο** κεφάλαιο πραγματεύεται τη διεθνή πολιτική ασφάλειας και την ηγεμονική σταθερότητα στο διεθνές σύστημα.

Στο **τρίτο** κεφάλαιο αναφέρεται γενικά στους Διεθνείς Οργανισμούς και το ρόλο του Συμβουλίου Ασφαλείας στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας.

Το **τέταρτο** κεφάλαιο αναλύει το ρόλο του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών στο Διεθνές Σύστημα, παρουσιάζοντας τα κύρια Όργανά του και τα μέσα επιβολής που διαθέτει για την ειρήνη και την ασφάλεια.

Το **πέμπτο** κεφάλαιο ασχολείται με το ρόλο του NATO στο Διεθνές Σύστημα, αναλύοντας τις στρατηγικές και την κατάσταση του Οργανισμού σήμερα.

Στο **έκτο** κεφάλαιο αναλύεται η περίπτωση της κρίσης της Λιβύης και η επέμβαση από το NATO, καθώς επίσης και η κριτική που ασκήθηκε για την επέμβαση, από τη διεθνή κοινότητα.

Στο **έβδομο** κεφάλαιο εξετάζει το πρόβλημα του μονοπωλίου της βίας, σε παγκόσμιο επίπεδο και τις ανάγκες για μεταρρύθμιση.

Το **όγδοο** κεφάλαιο παρουσιάζει την κατάσταση της παγκόσμιας ασφάλειας, στον 21ο αιώνα.

Το **ένατο** και τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζει τα συνολικά συμπεράσματα, που εξάγονται από την παρούσα εργασία.

Η εργασία, τέλος, περιλαμβάνει την **αναλυτική βιβλιογραφία** που χρησιμοποιήθηκε.

■ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Ο όρος «μέθοδος» (από το μετά + οδός) παράγεται από το ρήμα «μετέρχομαι» που σημαίνει: τον τρόπο αναζήτησης και απόκτησης της γνώσης⁸.

Σκοπός της μεταπτυχιακής εργασίας είναι να καταγράψει όλες τις πληροφορίες που αφορούν το ρόλο των Διεθνών Οργανισμών στο διεθνές σύστημα και συγκεκριμένα τις πολιτικές που ακολουθούν για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας, ειρήνης και σταθερότητας στη μεταψυχροπολεμική εποχή.

Η έρευνα που ακολουθήθηκε είναι ποιοτική. Ποιοτική έρευνα είναι η μη αριθμητική εξέταση και ερμηνεία παρατηρήσεων που στοχεύει στη διερεύνηση και κατανόηση σε βάθος των κοινωνικών φαινομένων. Η διεξαγωγή ποιοτικής έρευνας επιτρέπει στον ερευνητή να απαντήσει σε ερωτήματα που σχετίζονται με το «πώς» και το «γιατί» των κοινωνικών αυτών φαινομένων⁹.

Τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα που έχουν τεθεί είναι:

- Υπάρχει ένα διεθνές σύστημα ασφάλειας;
- Τηρούνται από τη διεθνή κοινότητα, όσα προβλέπονται στη Χάρτα του ΟΗΕ;
- Ποιος είναι ο ρόλος του Διεθνούς Δικαίου στις στρατιωτικές επεμβάσεις των Διεθνών Οργανισμών;
- Πόσο έχουν βοηθήσει ο ΟΗΕ και το NATO στην επίλυση των συγκρούσεων;
- Παρέχουν τις εγγυήσεις που απαιτούνται για την ειρηνική συνύπαρξη των κρατών;
- Η εξωτερική ασφάλεια αποτελεί μέλημα των εθνικών κρατών, των Διεθνών Οργανισμών ή και των δύο;
- Ποια είναι τα εργαλεία του Συμβουλίου Ασφαλείας στην αντιμετώπιση απειλών της ειρήνης ή παράνομων επιθετικών πράξεων από μεμονωμένα κράτη;

Προς την κατεύθυνση αυτή, οι επιμέρους στόχοι της εργασίας είναι:

- Η σημασία της περιφερειακής ασφάλειας, η οποία γίνεται όλο και πιο εύθραυστη, λόγω της ασύμμετρης βίας, των εύθραυστων κρατών και των εσωτερικών και διεθνών συγκρούσεων.
- Η διεξαγωγή διπλωματικών διαπραγματεύσεων για την εξεύρεση λύσης προς όφελος της διεθνούς κοινότητας.
- Οι βασικοί στόχοι των Διεθνών Οργανισμών, του ΟΗΕ και του NATO, για την επίλυση των συγκρούσεων με ειρηνικές, κατά προτεραιότητα, μεθόδους.
- Οι ιστορικές επεμβάσεις των Διεθνών Οργανισμών για την επίλυση συγκρούσεων και τη διατήρηση της ασφάλειας στη μεταψυχροπολεμική εποχή.

⁸ Ίσαρη Φ., Πουρκός Μ., *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*, 2015, Αθήνα, ΣΕΑΒ, σελ. 16

⁹ CE.A.R.S, *Ποιοτική Έρευνά vs Ποσοτική Έρευνά*, 2022, διαθέσιμο στο: [Ποιοτική έρευνα VS ποσοτική έρευνα | Cears](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Νοεμβρίου 2022]

- Ο ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας.

Η παρούσα διπλωματική εργασία έρχεται να προσθέσει στην ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία, όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αφορούν τον ρόλο του ΟΗΕ και του NATO στην αρχιτεκτονική ασφαλείας του διεθνούς συστήματος. Ερευνάται ο ρόλος του Διεθνούς Δικαίου στις επεμβάσεις τους στις παγκόσμιες υποθέσεις και η πρακτική που ακολουθείται. Μελετάται επίσης κατά πόσο η εξωτερική ασφάλεια αποτελεί ζήτημα των Διεθνών Οργανισμών και των εθνικών κρατών. Το θέμα αυτό απασχολεί τις κυβερνήσεις των κρατών από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και έπειτα, καθώς η Κοινωνία των Εθνών απέτυχε να αποτρέψει έναν ακόμα Παγκόσμιο Πόλεμο. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι Διεθνείς Οργανισμοί είναι σε θέση να αποτρέψουν μια γενικευμένη σύρραξη σε παγκόσμιο επίπεδο ή περιορίζονται μόνο στην επίλυση τοπικών συγκρούσεων; Μπορούν τα εθνικά κράτη να εμπιστευθούν την ασφάλεια τους αποκλειστικά στους Οργανισμούς ή όχι; Όλα αυτά τα ερωτήματα είναι εξαιρετικά επίκαιρα και αξίζει να μελετηθούν σε βάθος.

Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, προς την επίτευξη των ανωτέρω σκοπών, είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση. Η πρωτογενής βιβλιογραφία περιλαμβάνει: Συνθήκες και διεθνείς Συμφωνίες, ενώ η δευτερογενής βιβλιογραφία περιλαμβάνει: βιβλία, άρθρα, ειδήσεις από εφημερίδες και πηγές από το διαδίκτυο, στην ελληνική, στη γερμανική και στην αγγλική γλώσσα. Το ανωτέρω υλικό συλλέχθηκε από προσωπική συλλογή, βιβλιοθήκες και ιστοσελίδες. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνονται μελέτες αλλά και ιστορική αναδρομή για τη δημιουργία του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και του NATO, καθώς και το ρόλο που διαδραματίζουν στο διεθνές σύστημα και στην επίλυση συγκρούσεων. Τα αρχικά ερευνητικά ερωτήματα απαντώνται μετά από την ανάλυση των πηγών και την αφηγηματική τους σύνθεση. Τέλος, το θέμα είναι εξειδικευμένο, συγκεντρώνει πολλαπλά στοιχεία που άπτονται σε επιστημονικά πεδία της ιστορίας, της πολιτικής, της στρατηγικής, των διεθνών σχέσεων και του Διεθνούς Δικαίου.

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

2.1. Ορισμοί και έννοιες της ασφαλείας

Το διεθνές σύστημα κρατών αποτελείται από κυρίαρχα εθνικά κράτη, τα οποία έχουν εσωτερική και εξωτερική κυριαρχία, σύμφωνα με την Αρχή της κυριαρχικής ισότητας. Η εσωτερική ασφάλεια διασφαλίζεται από το κρατικό μονοπώλιο της χρήσης βίας και το νομικό σύστημα¹⁰. Αφορά επίσης ένα ευρύ φάσμα φυσικών, ανθρωπογενών και τεχνολογικών απειλών, όπως για παράδειγμα σεισμοί, πυρκαγιές, βιομηχανικά ατυχήματα, τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα, κυβερνοεπιθέσεις κ.α.¹¹. Η εξωτερική ασφάλεια αναφέρεται στην παραδοσιακή προστασία της εδαφικής ακεραιότητας και της πολιτικής ανεξαρτησίας και αφορά την προστασία του κράτους από οποιαδήποτε (στρατιωτική) εξωτερική απειλή. Τα εθνικά κράτη προστατεύουν τα εθνικά τους συμφέροντα στο διεθνές σύστημα, μέσω της εθνικής στρατηγικής ασφάλειας και μέσω της συμμετοχής τους σε περιφερειακούς και Διεθνείς Οργανισμούς ασφαλείας και αμυντικές συμμαχίες. Η εθνική ασφάλεια, παραδοσιακά αναφέρεται στην προστασία από στρατιωτικές απειλές, από άλλα κράτη¹². Σε πιο γενικό πλαίσιο θα λέγαμε ότι εθνική ασφάλεια είναι η απώλεια κάθε απειλής. Σύμφωνα με τον Αμερικανό στρατηγό Jacob L. Devers: «Η εθνική ασφάλεια είναι μια κατάσταση, η οποία δεν κρίνεται. Είτε θα είμαστε ασφαλείς, είτε θα είμαστε ανασφαλείς. Δεν μπορούμε να έχουμε μια ενδιάμεση κατάσταση. Εάν είμαστε ασφαλείς κατά το ήμισυ, τότε δεν είμαστε ασφαλείς καθόλου»¹³.

Η διεθνής ασφάλεια βασίζεται στην εθνική ασφάλεια των κρατών, μέσα στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η απουσία μιας κεντρικής δύναμης με μονοπώλιο χρήσης βίας, για τον περιορισμό της χρήσης βίας στις διακρατικές σχέσεις, δημιουργεί το λεγόμενο «δίλημμα ασφαλείας»¹⁴. Το δίλημμα ασφαλείας δηλώνει την κατάσταση που δημιουργείται, όταν τα μέτρα που λαμβάνει ένα κράτος για την ασφάλειά του, ταυτόχρονα μειώνουν το αίσθημα ασφαλείας των άλλων κρατών¹⁵. Τα κράτη πρέπει κατά κύριο λόγο να βασίζονται στην αυτοβοήθεια για να προστατεύσουν τα συμφέροντα της εθνικής τους ασφαλείας. Η δυσπιστία για τις προθέσεις και την συμπεριφορά των άλλων κρατών οδηγεί πολλές φορές σε υπερβολικές στρατηγικές ασφαλείας και σε κούρσες εξοπλισμών¹⁶.

¹⁰ Πλατιάς Α., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 2020, Αθήνα, Εστία, σελ. 30

¹¹ Ντόκος Θ., *Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας, Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*, 2011, ΕΛΙΑΜΕΠ, διαθέσιμο στο: [No-16-Δόγμα-Εσωτερικής-Ασφάλειας.pdf \(eliamep.gr\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 31 Δεκεμβρίου 2022], σελ. 6

¹² Πλατιάς Α., ο.π., σελ. 30

¹³ Μπόση Μ., *Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας*, 2018, Αθήνα, Ποιότητα, σελ. 43

¹⁴ Horn A., ο.π., σελ. 9

¹⁵ Πλατιάς Α., ο.π., σελ. 30

¹⁶ Horn A., ο.π., σελ. 9-10

2.2 Μονομερής και πολυμερής πολιτική ασφαλείας

Η άναρχη κατάσταση του διεθνούς συστήματος και τα εθνικά συμφέροντα των κρατών οδηγούν τα κράτη στην εκμετάλλευση άλλων κρατών για την απόκτηση ισχύος σε βάρος τους, με σκοπό την επιβίωσή τους¹⁷. Για την αποφυγή διαρκούς ανταγωνισμού μεταξύ τους, απαιτείται ένας συνδυασμός στρατηγικής εθνικής ασφαλείας, αμυντικών συμμαχιών και καθεστώτων συλλογικής ασφάλειας σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Τα διεθνή καθεστώτα ασφάλειας βασίζονται σε στρατηγικές διακρατικής συνεργασίας. Υποθέτουν ότι παρά τα διαφορετικά εθνικά συμφέροντα, η συνεργασία σε διακυβερνητικό επίπεδο, είναι επωφελής και αυξάνει την συλλογική ασφάλεια. Τα διεθνή καθεστώτα συμπληρώνουν τις έννοιες της εθνικής ασφάλειας, αποτελώντας μια μορφή αποτελεσματικής θεσμοθετημένης πολυμέρειας. Τα καθεστώτα ασφαλείας δεν πρέπει να διαμορφώνουν μόνο την συμπεριφορά των κρατών, σύμφωνα με τα συμφέροντα, αλλά σύμφωνα με τους κανόνες. Τα μερίδια των μονομερών και πολυμερών στρατηγικών διαφοροποιούνται από την σκοπιά των κρατών με διαφορετικό δυναμικό ισχύος. Από τη μια πλευρά τα ηγεμονικά κράτη είναι απαραίτητα για την επιβολή των διεθνών καθεστώτων. Από την άλλη πρέπει να είναι έτοιμα να αναλάβουν μεγάλο μέρος του βάρους των πολυμερών καθεστώτων ασφαλείας και να διασφαλίσουν την συμμόρφωση με τους κανόνες¹⁸.

Η στρατηγική ασφαλείας των ΗΠΑ δίνει έμφαση στην προτεραιότητα των εθνικών στρατηγικών, οι οποίες συμπληρώνονται από συλλογικές αμυντικές συμμαχίες, όπως το NATO¹⁹. Το NATO από τη μία προστάτευε την Ευρώπη από μια πιθανή Σοβιετική εισβολή αλλά ταυτόχρονα προωθούσε τη μελλοντική ηγεμονία των Ηνωμένων Πολιτειών²⁰. Επίσης τα καθεστώτα συλλογικής ασφάλειας του ΟΗΕ έχουν περιορισμένη ισχύ, γι' αυτό το λόγο η πολυμερής πολιτική ασφάλειας του Οργανισμού δεν αναιρεί την ύπαρξη εθνικών στρατηγικών ασφάλειας ή αμυντικών συμμαχιών και συμπληρώνει το σύστημα συλλογικής ασφάλειας, με έννοιες όπως το σύστημα ειρηνικής επίλυσης διαφορών, ο πολυμερής έλεγχος των όπλων και τα μέτρα για τη διατήρηση της ειρήνης. Τέλος, οι αμυντικές συμμαχίες θεωρούνται η ένωση ενός αριθμού κρατών, με την συνένωση των συμφερόντων και των πόρων ασφαλείας τους, για την απόκρουση της απειλής από άλλα κράτη ή ομάδες κρατών²¹.

2.3 Ηγεμονική Σταθερότητα στο Διεθνές Σύστημα

Η ηγεμονική σταθερότητα είναι μια θεωρία, που ανέπτυξε αρχικά ο Kiddleberger²² και ανήκει στο ρεύμα του Νέο-ρεαλισμού. Η ηγεμονική σταθερότητα βασίζεται στην παραδοχή ότι το διεθνές σύστημα είναι μια άναρχη κοινωνία, η οποία αποτελείται από ορθολογικούς δρώντες που επιδιώκουν σχετικά κέρδη²³. Αυτή η παραδοχή αποκαλύπτει

¹⁷ Mearsheimer J., ο.π., σελ. 91

¹⁸ Horn A., ο.π., σελ. 11-12

¹⁹ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 12

²⁰ Ευθυμιόπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 52

²¹ Horn A., ο.π., σελ. 12-13

²² Kiddleberger Ch., *The World in Depression 1929-1939*, 1973, Berkeley, University of California Press, σελ. 29

²³ Rittberger V., Zangl B., *Internationale Organisationen: Politik und Geschichte*, 2003, Opladen, Leske + Budrich, σελ. 36

τη δυσκολία που υπάρχει μεταξύ των κρατών να συνεργαστούν, υπό αυτές τις προϋποθέσεις, αφού παρακινούνται από το απόλυτο κέρδος. Πιο αναλυτικά, εάν ένα κράτος έχει ένα σχετικό κέρδος, αυτό σημαίνει μια σχετική απώλεια για τα άλλα κράτη, με αποτέλεσμα να μην είναι ποτέ διατεθειμένα να συνεργαστούν μεταξύ τους²⁴. Όταν όμως υπάρχει μια ηγεμονική δύναμη, η οποία έχει τον έλεγχο των πρώτων υλών, των πηγών του κεφαλαίου, τον έλεγχο των αγορών και τα πλεονεκτήματα στην παραγωγή αγαθών υψηλής αξίας²⁵, μπορεί να προκύψει μια μακροχρόνια συνεργασία και συνεπώς σταθερότητα στο διεθνές σύστημα²⁶. Η υπεροχή της επίσης στο στρατιωτικό επίπεδο θεωρείται χαρακτηριστικό της ηγεμονικής δύναμης²⁷. Το ηγεμονικό κράτος επομένως έχει έναν ιδιαίτερο ρόλο στη διεθνή συνεργασία. Τα υπόλοιπα κράτη «υπακούουν» στους κανόνες της ηγεμονικής δύναμης, λόγω της θέσης της στο διεθνές σύστημα²⁸. Η θεσμοθέτηση της συνεργασίας είναι χρήσιμη και γι' αυτό το λόγο γίνεται η δημιουργία ενός Διεθνούς Οργανισμού, από την ηγεμονική δύναμη, η οποία αναλαμβάνει το κόστος για την ίδρυσή του, προκειμένου να καταστεί αυτός δυνατός, εξ αρχής. Στην συνέχεια μπορεί να χρησιμοποιήσει ένα μίγμα «εξαναγκασμού και κινήτρων» για να ενσωματώσει και άλλα κράτη στον Οργανισμό²⁹.

Επομένως η διαρκής ηγεμονική θέση ενός κράτους έχει ιδιαίτερη σημασία για την συνέχιση της συνεργασίας και των Διεθνών Οργανισμών³⁰. Σύμφωνα με την ηγεμονική θεωρία, εάν ένα κράτος χάσει την ηγεμονική θέση, τότε μειώνεται η σημασία της συνεργασίας, τόσο σε διακρατικό όσο και σε διεθνές επίπεδο³¹.

Σύμφωνα με την ηγεμονική θεωρία, γίνεται εμφανής η καθοριστική επιρροή της δύναμης των ΗΠΑ, στην έναρξη της διατλαντικής αμυντικής συμμαχίας του ΝΑΤΟ. Αυτό είναι εμφανές από το ότι οι ΗΠΑ ήταν έτοιμες να αναλάβουν τα καθήκοντα που τους αναλογούσαν, κυρίως σε στρατιωτικό αλλά και οικονομικό επίπεδο, ώστε να επιτύχουν συνεργασία, με σκοπό την απόλυτη αύξηση ασφάλειας για όλα τα κράτη μέλη του Οργανισμού, στο διεθνές σύστημα³². Τέλος, δεν είναι τυχαίο ότι οι ΗΠΑ αναλαμβάνοντας το βάρος της ηγεμονικής δύναμης, αναφέρονται ως «υπερπόντιος εξισορροπητής»³³.

²⁴ Στο ίδιο, σελ. 37

²⁵ *After Hegemony, Cooperation and Discord in the World Political Economy*, 1984, Princeton, Princeton University Press, σελ. 32

²⁶ Rittberger V., Zangl B., ο.π., σελ. 37

²⁷ Jackson R. H., Sørensen, G., *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, 2010, Oxford, Oxford University Press, σελ. 200

²⁸ Gilpin R., *The political economy of international relations*, 1987, Princeton, Princeton University Press, σελ. 73

²⁹ Rittberger V., Zangl B., ο.π., σελ. 36-37

³⁰ Koehane, R. O., ο.π., σελ. 31

³¹ Gilpin R., ο.π., σελ. 210

³² Jørgensen K. E., *International Relations Theory: A New Introduction*, 2010, Basingstoke, Palgrave Macmillan, σελ. 142

³³ Mearsheimer J., Κολιόπουλος Κ. (μτφρ), Ήφαιστος Π. – Κουσκουβέλης Η. (επιμ.), *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, 2007, Αθήνα, Ποιότητα, σελ. 103

2.4 Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ως όργανο διατήρησης της ειρήνης

Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι το καταλληλότερο όργανο να ασχοληθεί με ζητήματα στρατιωτικής επέμβασης, με σκοπό την ανθρώπινη προστασία. Είναι το μόνο όργανο, που μπορεί να λάβει αποφάσεις στις δύσκολες υποθέσεις για την υπέρβαση της κρατικής κυριαρχίας. Για τον σκοπό αυτό είναι υπεύθυνο για την κινητοποίηση των καταλληλότερων και αποτελεσματικότερων πόρων, συμπεριλαμβανομένων των στρατιωτικών, για τη διάσωση του πληθυσμού που κινδυνεύει. Εάν πρέπει να υπάρξει διεθνής συναίνεση σχετικά με το πού, πώς, πότε και από ποιον πρέπει να γίνει στρατιωτική επέμβαση, είναι σαφές ότι τον κυρίαρχο ρόλο τον έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς βρίσκεται στο επίκεντρο της συναίνεσης.

Απαραίτητή είναι η συναίνεση του Συμβουλίου Ασφαλείας, κάθε φορά που, για λόγους διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης, υπάρχουν προτάσεις για στρατιωτική επέμβαση. Πιο συγκεκριμένα οι προτάσεις αυτές υποβάλλονται στο Συμβούλιο, από το οποίο ζητείται επίσημα η άδεια. Όσοι ζητούν παρέμβαση, πρέπει να ζητήσουν επίσημα και την εξουσιοδότηση του Συμβουλίου, το οποίο θέτει το θέμα, με δική του πρωτοβουλία ή ζητάει από τον Γενικό του Γραμματέα να το θέσει εκείνος, σύμφωνα με το Άρθρο 99³⁴ του Χάρτη του ΟΗΕ. Επιπρόσθετα το Συμβούλιο Ασφαλείας εξετάζει πρώτο απ' όλα τα Όργανα, τα ζητήματα εκείνα που αφορούν ισχυρισμούς για μεγάλης κλίμακας απώλειας ζωών ή ζητήματα εθνοκάθαρσης. Στο πλαίσιο αυτό επιδιώκει την επαρκή επαλήθευση των γεγονότων ή των συνθηκών στο έδαφος, που θα μπορούσαν να στοιχειοθετήσουν μια στρατιωτική επέμβαση³⁵.

³⁴ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.un.org/ga/search/credo.asp?lang=en&langD=el), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

³⁵ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect*, 2001, Ottawa, IDRC Books, σελ. 49-50

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΟΙ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΙ

3.1 Ο Ρόλος των Διεθνών Οργανισμών

Ο Καταστατικός Χάρτης του ΟΗΕ, η Διακήρυξη του 1979 για τις Αρχές του Διεθνούς Δικαίου και η Τελική Πράξη του Ελσίνκι, του 1975, συμφωνούν με τις ακόλουθες Αρχές: 1) Κυρίαρχη ισότητα, σεβασμός των εγγενών δικαιωμάτων της κυριαρχίας· 2) αποχή από την απειλή ή τη χρήση βίας· 3) απαραβίαστο των συνόρων· 4) εδαφική ακεραιότητα των κρατών· 5) ειρηνική διευθέτηση των διαφορών· 6) μη επέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις· 7) σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων· 8) ισότητα και αυτοδιάθεση των λαών· 9) συνεργασία μεταξύ των κρατών· 10) καλόπιστη εκπλήρωση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το Διεθνές Δίκαιο³⁶.

Οι Διεθνείς Οργανισμοί και ιδίως τα Ηνωμένα Έθνη, έχουν ως κύρια προτεραιότητα την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων παγκοσμίως. Η χρήση στρατιωτικών μέσων επέμβασης νομιμοποιείται μόνο σε εξαιρετικές και κατεπείγουσες καταστάσεις³⁷. Ο ΟΗΕ από το 1956 έχει αναπτύξει αρκετές ειρηνευτικές επιχειρήσεις, σε διάφορες περιοχές του κόσμου. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έχει τη δυνατότητα να εξουσιοδοτήσει αυτές τις επιχειρήσεις, με τη χρήση βίας, εάν είναι απαραίτητο, ως τελευταίο καταφύγιο για τη διατήρηση της ειρήνης, σύμφωνα με το Κεφάλαιο VII του Χάρτη του ΟΗΕ, που αναφέρεται στις εξουσίες επιβολής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι στρατιωτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ στο Κονγκό, στην Σομαλία και στο Κοσσυφοπέδιο, με τα υπ' αριθμών 161/1961, 814/1993 και 836/1993, ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας αντιστοιχώς³⁸. Το να επιτρέπει, να προετοιμάζει και σε ορισμένες περιπτώσεις να νομιμοποιεί τέτοιες ενέργειες είναι από τα καθήκοντα του ΟΗΕ. Ωστόσο, υπάρχει ο κίνδυνος να συνηθίσει η διεθνής κοινότητα σε τέτοιες στρατιωτικές επεμβάσεις, γεγονός που θα μπορούσε να αποδυναμώσει τον ΟΗΕ ως ειρηνευτικό Όργανο. Επομένως, καθήκον των Οργανισμών είναι να αποφεύγουν, όσο το δυνατόν, τέτοιες καταστάσεις. Όταν η στρατιωτική επέμβαση είναι αναπόφευκτη, τότε τα κράτη απευθύνονται σε Διεθνείς Οργανισμούς³⁹.

Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας είναι πολλαπλός. Συνήθως οι επεμβάσεις που έχουν γίνει από τον ΟΗΕ είναι σε περιοχές όπου έχει ήδη ξεσπάσει κάποια σύγκρουση. Κατά αυτή την πρακτική έρχεται αντιμέτωπος με πολλαπλές προκλήσεις, όσον αφορά το σχεδιασμό δράσης, ο οποίος λαμβάνει χώρα κατόπιν αιτήματος μιας κυβέρνησης ή από το σύνολο των εμπλεκόμενων μερών της σύγκρουσης. Γενικά ο ΟΗΕ έχει καταφέρει (ως επί το πλείστον) να πετύχει τη νομιμότητα των επεμβάσεων του για την επίλυση συγκρούσεων και θεωρείται ο πιο ολοκληρωμένος Οργανισμός στον κόσμο⁴⁰.

³⁶ Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa Schlussakte, 1975, Helsinki, διαθέσιμο στο: [untitled \(osce.org\)](https://untitled.osce.org), [ημερομηνία πρόσβασης: 06 Ιανουαρίου 2023]

³⁷ Garreis, S. / Varwick, J., *Die Vereinten Nationen, Aufgaben, Instrumente und Reformen*, 2002, Opladen, Leske und Budrich, σελ. 13

³⁸ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), *Διεθνές Δίκαιο*, 2012, Αθήνα, Gutenberg, σελ. 403

³⁹ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 14-18

⁴⁰ Στο ίδιο, σελ. 18-20

Ο ΟΗΕ δε φαίνεται ότι μπορεί να λύσει όλα τα προβλήματα μόνος του, δεδομένου της τρέχουσας ισορροπίας δυνάμεων και γι' αυτόν το λόγο, η ιδέα μιας Διεθνούς Αρχής που ρυθμίζει τα θέματα ασφαλείας ήταν πολύ δελεαστική για τις κυβερνήσεις, διότι μπροστά σε μια πραγματική καταστροφή, θα ήταν πολύ αργά μια διεθνής παρέμβαση. Ίσως η δημιουργία εθνικών και εταιρικών σχέσεων για την ασφάλεια και η εγκαθίδρυση μιας «παγκόσμιας» δημοκρατίας, να μπορούσαν να θεωρηθούν ως πιθανοί τρόποι επίλυσης μιας σύγκρουσης. Για την αποτελεσματικότητα του ΟΗΕ, όσον αφορά τις πτυχές της πολιτικής και στρατιωτικής ειρήνης και ασφαλείας, θα πρέπει να τεθούν κοινές προτεραιότητες προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς και να αναβαθμιστούν οι ανθρωπιστικές και οικονομικές συνιστώσες εντός του Οργανισμού⁴¹.

3.2 Διαμόρφωση εθνικών και διεθνών συμπράξεων ασφαλείας

Η εξωτερική ασφάλεια έχει καταστεί το κύριο μέλημα της εθνικής ασφαλείας της τελευταίους δύο αιώνες. Το λεγόμενο δίλημμα ασφαλείας δηλώνει ότι η ασφάλεια είναι πάντα προϋπόθεση και όρος⁴². Ως εκ τούτου, η ασφάλεια που επιτυγχάνει ένα κράτος, μέσω της επέκτασης της ισχύος του, οδηγεί σε εντάσεις τις διεθνείς σχέσεις⁴³. Αποτελεί μεγάλο εμπόδιο στη διεθνή συνεργασία, διότι δημιουργούνται καχυποψίες μεταξύ των κρατών, ωστόσο τα διλήμματα ασφαλείας δεν κυριαρχούν σε όλες τις πτυχές των διακρατικών σχέσεων⁴⁴. Από το 1920 (έτος ίδρυσης της Κοινωνίας των Εθνών), υπάρχει ένα διεθνές σύστημα ασφαλείας, δηλαδή μια ειρηνική συνύπαρξη κυρίαρχων κρατών σε διάφορα μοντέλα, όπως η συμμαχία, η ισορροπία δυνάμεων κ.α., τα οποία θεωρητικά τουλάχιστον, έπρεπε να παρέχουν κοινή, συνεργατική και συλλογική ασφάλεια. Οι περιφερειακές συμπράξεις φαίνεται να είναι αρκετά αποτελεσματικές σε αυτή την κατεύθυνση. Ωστόσο, οι συμφωνίες ασφαλείας θα πρέπει πάντα να νοούνται ως η βάση για την αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των κρατών⁴⁵. Αυτό άλλωστε υποδεικνύει και η έννοια της «σταθερότητας» στις διεθνείς σχέσεις, μέσω της λειτουργίας των συμμαχιών και της ισορροπίας ισχύος, η οποία είναι γνωστή από την εποχή του Πελοποννησιακού Πολέμου. Σύμφωνα με τον Hans Morgenthau, η σταθερότητα, μέσω της ισορροπίας δυνάμεων, ήταν φυσικό επακόλουθο στο διεθνές σύστημα. Αυτό αρχίζει να γίνεται εμφανές από τα κράτη του 16^{ου}, 17^{ου} και 18^{ου} αιώνα, τα οποία αντιλαμβάνονταν το σύμπαν ως έναν μηχανισμό ωρολογίου, που διατηρούσε την εγκόσμια σταθερότητα σε τάξη, με τη βοήθεια του «ουράνιου ωρολογοποιού»⁴⁶.

3.3 Ο ρόλος του ΟΗΕ

Σύμφωνα με το πνεύμα του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, κάθε διαμάχη πρέπει να επιλύεται ειρηνικά για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφαλείας. Γι' αυτό το

⁴¹ Rechkemmer A., 2003, Die Zukunft der Vereinen Nationen, διαθέσιμο στο: swpaktu.15.03.pdf (swp-berlin.org), [ημερομηνία πρόσβασης: 14 Νοεμβρίου 2022]

⁴² Blanck K., *Die Europäische Sicherheitsund Verteidigungspolitik im Rahmen der europäischen Sicherheitsarchitektur*, 2005, Wien, Springer, σελ. 15-16

⁴³ Blanck K., ο.π., σελ. 16

⁴⁴ Παπασωτηρίου Χ., *Η Διεθνής Πολιτική τον 21^ο Αιώνα*, 2008, Αθήνα, Ποιότητα, σελ. 60

⁴⁵ Blanck K., ο.π. σελ. 17-19

⁴⁶ Κουσκουβέλης Η., *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 2004, μαιναθήνα, Ποιότητα, σελ. 254

σκοπό ο ΟΗΕ πρέπει να παρεμβαίνει για να (επιχειρεί να) εκτονώνει την κατάσταση. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, έχει διευρυμένο ρόλο⁴⁷. Πιο συγκεκριμένα όταν υπάρχει μια κατάσταση σύγκρουσης, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ είναι το πρώτο όργανο που εμπλέκεται. Το 2001, η Διεθνής Επιτροπή για την επέμβαση και την κρατική κυριαρχία διαπίστωσε ότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, είναι το καταλληλότερο Όργανο για να εγκρίνει μια στρατιωτική επέμβαση⁴⁸. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι εξουσιοδοτημένο να το πράξει σε περίπτωση διαφοράς και κυρίως σύγκρουσης, αναζητώντας τις κατάλληλες διαδικασίες ή μεθόδους για την επίλυση της κατάστασης που έχει προκύψει, λαμβάνοντας ταυτόχρονα υπόψη τα μέτρα που ήδη έχουν ληφθεί από τα μέρη. Προκειμένου να αποτραπεί η επιδείνωση της κατάστασης, σε περιπτώσεις απειλής της ειρήνης, παραβίαση της ή επιθετικής ενέργειας, το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να απαιτήσει «την συμμόρφωση με τα προσωρινά μέτρα που θεωρεί αναγκαία ή επιθυμητά»⁴⁹. Τα εν λόγω προσωρινά μέτρα δε θα έχουν ως στόχο να θίξουν τα δικαιώματα, τις αξιώσεις και τη θέση των εμπλεκόμενων μερών.

Μια πιο προσεκτική ματιά στα στοιχεία των αποστολών που πραγματοποιήθηκαν από τον ΟΗΕ, από το 1990 έως το 2013, στα ακόλουθα στοιχεία, φαίνεται η σημασία του Οργανισμού αυτού, για τη διαμόρφωση μιας σταθερής αρχιτεκτονικής ασφαλείας για ολόκληρο τον κόσμο.

Πίνακας 1

		1990-1994	1995-1999	2000-2004	2005-2009	2010-2013
ΟΗΕ	Πραγματοποιηθείσες αποστολές πολιτικές/στρατιωτικές	34	42	27	23	17
	Αντιμετώπιση περιπτώσεων συγκρούσεων σε συγκεκριμένες χώρες	29	31	21	19	20
	Θεματικά ψηφίσματα	3	6	11	9	10
ΝΑΤΟ	Αποστολές	5	9	12	11	8
	Περιπτώσεις χωρών	2	4	8	7	5
ΕΕ (ΚΠΑΑ)	Αποστολές	-	-	6	21	19
	Περιπτώσεις χωρών	-	-	4	14	13
ΟΑΣΕ	Αποστολές	7	14	13	10	7
	Περιπτώσεις χωρών	9	16	15	13	9

Πηγή: *Aus Politik und Zeitgeschichte, Heft 37, 2013*⁵⁰

⁴⁷ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 381

⁴⁸ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 47-50

⁴⁹ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, Άρθρο 40, διαθέσιμο στο: [XARTHS OHE - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.unric.org/), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁵⁰ Schmitt E., Der Sicherheitsrat der Vereinten Nationen in der internationalen Sicherheitsarchitektur, in: *Aus-Politik-und-Zeitgeschichte*, 2013, Heft 37, Wochenzeitung-Das-Parlament, σελ. 19

Σύμφωνα με τον ανωτέρω πίνακα, διαφαίνεται μια πιθανή «επανάσταση» στην παγκόσμια αρχιτεκτονική ασφαλείας από το 1990 και έπειτα. Σε αυτό συνέβαλλε ο προληπτικός ρόλος του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, υπό την αιγίδα των Μεγάλων Δυνάμεων, κυρίως στις περιπτώσεις του Ιράκ (1991), της Ναμίμπια (1990) και της Καμπότζης (1992/1993). Ο μεγάλος αριθμός αποστολών υπό την ηγεσία του ΟΗΕ και ο χειρισμός των περιφερειακών κρίσεων, υπέδειξαν τον πρωταρχικό ρόλο του ΟΗΕ στις επιχειρήσεις αυτές για τη διατήρηση της ειρήνης, τονίζοντας ταυτοχρόνως το μονοπώλιο της νομιμότητας της βίας. Ήδη από τη δεκαετία του 1990, οι εκπρόσωποι των κρατών στην Παγκόσμια Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ, αναφέρθηκαν στην κύρια ευθύνη του Συμβουλίου Ασφαλείας στη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας και δήλωσαν την υποστήριξή τους στη νέα αρχιτεκτονική ασφαλείας με επίκεντρο τον ΟΗΕ. Οι ειρηνευτικές αποστολές από τους Περιφερειακούς Οργανισμούς (ΝΑΤΟ, ΕΕ και ΟΑΣΕ) ενθαρρύνθηκαν, κυρίως, εξαιτίας της ανεπαρκούς πολλές φορές, εκπαίδευσης των κυανόκρανων του ΟΗΕ, αλλά και από την έλλειψη επαρκών πόρων (οικονομικών και στρατιωτικών)⁵¹.

Τα εγκεκριμένα, από τον ΟΗΕ, μέτρα εφαρμόζονται συνήθως σε περιοχές κρίσης αφού είχε ήδη ξεσπάσει μια σύγκρουση. Επί του παρόντος, τα Ηνωμένα Έθνη αντιμετωπίζουν το καθήκον του σχεδιασμού για τις απρόβλεπτες καταστάσεις, οι οποίες μπορούν να ληφθούν κατόπιν αιτήματος μιας κυβέρνησης ή όλων των εμπλεκόμενων μερών (ή με την συγκατάθεσή τους και σε περίπτωση διαφορών μεταξύ κρατών). Εάν τελικά, εξακολουθεί να τίθεται θέμα στρατιωτικής επέμβασης σε μια κατάσταση σύγκρουσης, τα κράτη προτιμούν να την πραγματοποιήσουν τα ίδια, για λόγους διατήρησης της κυριαρχίας τους. Τα Ηνωμένα Έθνη πέτυχαν ωστόσο τη διεθνή αναγνώριση της νομιμότητας των επεμβάσεων που πραγματοποιήθηκαν και θεωρούνται γενικά ως ο πιο ολοκληρωμένος, Παγκόσμιος Οργανισμός⁵². Όπως υπογραμμίζει η Katharina Coleman, υπάρχει διαφορά μεταξύ νομιμότητας και νομιμότητας της επέμβασης. Η νομιμοποίηση είναι αυτή που έχει σημασία όταν ένα κράτος θέλει να αποκτήσει το δικαίωμα να επέμβει στρατιωτικά. Σε αυτή την περίπτωση, το κεντρικό ερώτημα είναι αν οι διεθνείς ανησυχίες, η ειρήνευση ή η επίλυση συγκρούσεων σε μια περιοχή ή σε ένα κράτος υπάρχουν ως αποφασιστικά κίνητρα. Αν ωστόσο τα εθνικά συμφέροντα του εκάστοτε κράτους μπορούν να προσδιοριστούν με σαφήνεια, ως λόγος για επέμβαση, τότε αυτή η ενέργεια δύσκολα μπορεί να τύχει διεθνούς αναγνώρισης, καθώς πρόκειται για επιθετική πράξη. Ένα παράδειγμα είναι η επέμβαση στο Ιράκ το 2003, υπό την ηγεσία των ΗΠΑ. Αν και ο σκοπός της επέμβασης ήταν επίσημα η προώθηση της διεθνούς ειρήνης, οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν κατάφεραν να λάβουν την εντολή, από κανέναν Διεθνή Οργανισμό⁵³. Η κυβέρνηση Bush ενήργησε στα πλαίσια του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», έχοντας ως στόχο την αναδόμηση του αραβικού κόσμου, συγκροτώντας έναν συνασπισμό από πρόθυμες χώρες να πολεμήσουν στο

⁵¹ Στο ίδιο, σελ. 18-19

⁵² Coleman K., *International Organisations and Peace Enforcement*, , 2007, Cambridge, Cambridge University Press, σελ. 60-61

⁵³ Στο ίδιο 61-62

πλευρό (και υπό την ηγεσία) των ΗΠΑ⁵⁴. Το οικονομικό ζήτημα θα πρέπει να εξεταστεί ως σημαντική πτυχή. Εάν ένα κράτος διεξάγει μια στρατιωτική επιχείρηση μόνο του, πρέπει να αναλάβει συνήθως, και τις δαπάνες που προκύπτουν. Δεδομένου ότι τα Ηνωμένα Έθνη είναι ο πιο αναγνωρισμένος Διεθνής Οργανισμός στον κόσμο, είναι λογικό να στραφεί η διεθνής κοινότητα σε αυτόν, για μια πιο αποδοτική λύση σε μια σύγκρουση, μέσω πολυεθνικών δυνάμεων. Ωστόσο, τα Ηνωμένα Έθνη δεν είναι πάντα σε θέση να συμμετέχουν σε συγκρούσεις ή απέχουν από την αντίδραση σε αυτές. Σε τέτοιες περιπτώσεις, απευθύνονται σε άλλους Οργανισμούς⁵⁵.

3.4 Ο ρόλος των άλλων Οργανισμών

Το κεφάλαιο VIII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αναφέρεται στην ύπαρξη «περιφερειακών ρυθμίσεων ή οργάνων για την αντιμετώπιση των θεμάτων εκείνων που επηρεάζουν τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, όπου η δράση περιφερειακού χαρακτήρα είναι κατάλληλη» (Άρθρο 52)⁵⁶. Ο ΟΗΕ δεν μπορεί να παρέμβει σε όλες τις περιοχές του κόσμου, οπότε ορισμένες φορές φαίνεται πιο επωφελής η προσφυγή σε έναν περιφερειακό Οργανισμό ασφάλειας. Οι μικρότεροι Οργανισμοί είναι πιθανότερο να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν και να επιλύσουν επαρκώς ζητήματα συγκρούσεων που σχετίζονται με την περιφέρεια, λόγω του υψηλότερου επιπέδου των περιφερειακών γνώσεών τους. Πρέπει να προστεθεί, ότι η αναγνώριση από τα γειτονικά κράτη, του κράτους-στόχου της σχεδιαζόμενης επέμβασης παίζει καθοριστικό ρόλο στη νομιμοποίηση μιας στρατιωτικής δράσης. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι μικρότεροι Διεθνείς Οργανισμοί, μπορούν και αυτοί να λάβουν εντολή από τον ΟΗΕ. Το σχήμα αυτό μπορεί να παρομοιαστεί ως μια πυραμίδα: πρώτον, θα πρέπει πάντα να παίρνει κανείς την εξουσιοδότηση για τη σχεδιαζόμενη στρατιωτική δράση, από έναν περιφερειακό Οργανισμό ή υπο-περιφερειακό Οργανισμό και στην συνέχεια να χρησιμοποιεί αυτή την εξουσιοδότηση, ως βάση για την άσκηση πίεσης⁵⁷. Τα Ηνωμένα Έθνη βρίσκονται στην κορυφή της πυραμίδας, με την εντολή τους να είναι η σημαντικότερη όλων. Αν τα Ηνωμένα Έθνη απέχουν από την συμμετοχή ή την αξιολόγηση, τα κράτη προσπαθούν να νομιμοποιήσουν την σύγκρουση ή την επέμβαση, σε περιφερειακό επίπεδο τουλάχιστον. Η περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, το 1999, αποδεικνύει, ότι η περιφερειακή αναφορά και η περιφερειακή προσέγγιση των συγκρούσεων μπορεί να οδηγήσει σε μεταγενέστερη αναγνώριση από τον ΟΗΕ⁵⁸. Στις 24 Μαρτίου το ΝΑΤΟ ξεκίνησε βομβαρδισμούς κατά της Σερβίας, σε μια επιχείρηση, η οποία χαρακτηρίστηκε «ανθρωπιστική επέμβαση», αμφίβολης της νομιμότητας, διότι το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ δεν είχε εγκρίνει τη χρήση βίας σε βάρος της Γιουγκοσλαβίας, παρόλο που σε ψήφισμά του είχε χαρακτηρίσει την κατάσταση ως απειλή για την ειρήνη και την ασφάλεια των Βαλκανίων. Μετά το πέρας των

⁵⁴ Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή*, 2013, Αθήνα, Κριτική, σελ. 108

⁵⁵ Coleman K., ο.π., σελ. 62-64

⁵⁶ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.un.org/en/about-us/un-constitution), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁵⁷ Coleman K., ο.π., σελ. 56

⁵⁸ Στο ίδιο, ο.π., σελ. 57-58

βομβαρδισμών, στις 10 Ιουνίου, έγινε σύναψη συμφωνίας μεταξύ NATO και Γιουγκοσλαβίας, για την απόσυρση των Γιουγκοσλαβικών δυνάμεων από το Κοσσυφοπέδιο και την εγκατάσταση κηδεμονίας από τον ΟΗΕ. Έπειτα από αυτή την συμφωνία, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ υιοθέτησε την Απόφαση 1244 για την εγκατάσταση της «United Nations Missions in Kosovo», ως προσωρινή διοίκηση της περιοχής⁵⁹.

⁵⁹ Αντωνιάδης Χρ. (Επιμ.), *Βαλκάνια, η Μεγάλη Τρικυμία. Η Νοτιοανατολική Ευρώπη του Χθες και του Σήμερα, μια Αναδρομή*, 2018, Αθήνα, Καστάλια, σελ. 102-103

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΗΝΩΜΕΝΩΝ ΕΘΝΩΝ

4.1 Σκοπός και Αρχές

Η διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας αποτελεί τον πρωταρχικό σκοπό και την αναγκαιότητα να δημιουργηθεί, το 1945, ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών⁶⁰. Ο Χάρτης του ΟΗΕ αποτελεί ένα πολιτικό θεμέλιο, στο οποίο θα έπρεπε να προσχωρήσουν όλα τα κράτη, προκειμένου να εγγυηθούν μια διαρκή ειρήνη και ασφάλεια. Για αιώνες, τα κυρίαρχα κράτη είχαν το «προνόμιο» να διεξάγουν πόλεμο. Για να το αρνηθούν στο μέλλον το προνόμιο αυτό, πολλά κράτη δυσκολεύτηκαν⁶¹. Στο προοίμιο του Χάρτη του ΟΗΕ διακηρύσσεται ότι: «οι Λαοί των Ηνωμένων Εθνών ήθελαν να επιτύχουν, πάνω από όλα, ήταν: Να σώσουμε της επερχόμενες γενεές από τη μάστιγα του πολέμου⁶². Που δύο φορές στα χρόνια μας έφερε στην ανθρωπότητα ανείπωτη θλίψη...και γι' αυτούς τους σκοπούς να δείχνουμε ανεκτικότητα και να ζούμε ειρηνικά ο ένας με τον άλλο σαν καλοί γείτονες. Να ενώνουμε τις δυνάμεις μας για να διατηρούμε τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια...»⁶³.

Το Άρθρο 1 του Χάρτη του ΟΗΕ προβλέπει, μεταξύ άλλων, τα εξής:

- Η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια διατηρείται συλλογικά, από όλα τα έθνη. Αυτό περιλαμβάνει για παράδειγμα, την εξάλειψη και την πρόληψη των απειλών για την ειρήνη.
- Οι καταστάσεις που θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε πόλεμο, πρέπει να αποφεύγονται με ειρηνικά μέσα.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες για όλους χωρίς διάκριση φύλου, θρησκείας και γλώσσας, πρέπει να γίνονται σεβαστά.

Το Άρθρο 2 προβλέπει:

- Η κυρίαρχη ισότητα αποτελεί θεμέλιο όλων των μελών.
- Όλα τα μέλη δεσμεύονται να αναγνωρίζουν τον Χάρτη.
- Όλα τα μέλη επιλύουν τις διαφορές τους με ειρηνικά μέσα.
- Όλα τα μέλη απέχουν από την απειλή ή τη χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας άλλου κράτους.
- Όλα τα μέλη υποστηρίζουν τις δράσεις που αναλαμβάνουν τα Ηνωμένα Έθνη, για την επίλυση μιας σύγκρουσης⁶⁴.

Ο ΟΗΕ αντιπροσωπεύει την ιδέα ότι ο άκρατος εθνικισμός και η ωμή αλληλεπίδραση εξουσίας πρέπει να διαμεσολαβούνται και να μετριάζονται σε ένα

⁶⁰ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 111

⁶¹ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁶² Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁶³ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 111-112

⁶⁴ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, Άρθρα 1-2, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

διεθνές πλαίσιο. Αποτελεί το κέντρο για την εναρμόνιση των εθνικών συμφερόντων και την σφυρηλάτηση του διεθνούς συμφέροντος⁶⁵.

4.2 Κύρια Όργανα και Μεσολαβητές

Ο ΟΗΕ είναι ο πιο περίπλοκος και αναπτυσσόμενος Οργανισμός, ο οποίος εξαιτίας της πολυπλοκότητάς του και του μεγέθους του, έχει μπορέσει να δώσει λύσεις σε μια σειρά από ζητήματα, μέσα από την συνεχώς διευρινόμενη πολιτική ατζέντα. Ταυτοχρόνως εξαιτίας αυτών των χαρακτηριστικών, χαρακτηρίζεται «βραδυκίνητος» από εσωτερικές διενέξεις, καταδικασμένος σε μια αναποτελεσματικότητα. Αποτελεί ένα υβριδικό μórφωμα, το οποίο έχει διαμορφωθεί μέσα από αντικρουόμενα συμφέροντα και την παράλληλη αναγνώριση ισότιμης κυριαρχίας όλων των μελών του. Ο τρόπος λειτουργίας του ΟΗΕ στηρίζεται στα κύρια Όργανά του, τα οποία αναφέρονται παρακάτω⁶⁶:

▪ Το Συμβούλιο Ασφαλείας

Είναι το κύριο όργανο του ΟΗΕ και φέρει την βασική ευθύνη για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, σύμφωνα με το Άρθρο 23(1) του Χάρτη του ΟΗΕ. Έχει τη δυνατότητα να προβαίνει σε συστάσεις και να ζητάει από τους διάδικους να επιλύουν τις διαφορές τους ειρηνικά, καθώς και να καλεί σε συμμόρφωση τα ενδιαφερόμενα μέρη, με τα προσωρινά μέρη, τα οποία κρίνει απαραίτητα ή απλά αναγκαία, σύμφωνα με τα Άρθρα 40 και 33 του Χάρτη του ΟΗΕ. Επιπλέον έχει τη δικαιοδοσία να επιβάλλει μέτρα, τη μερική ή πλήρη διακοπή οικονομικών σχέσεων, εναέριων συγκοινωνιών, θαλάσσιων, σιδηροδρομικών ή άλλων μέσων επικοινωνίας και ακόμα τη διακοπή διπλωματικών σχέσεων, σύμφωνα με το Άρθρο 41 του Χάρτη του ΟΗΕ⁶⁷. Ως έσχατη λύση, δύναται να επεμβαίνει στρατιωτικά με θαλάσσιες, αεροπορικές ή χερσαίες επιχειρήσεις για τη λήψη μέτρων που αφορούν τη διεθνή ασφάλεια και ειρήνη, σύμφωνα με το Άρθρο 42 του Χάρτη του ΟΗΕ⁶⁸. Η σύνθεσή του απαρτίζεται από πέντε μόνιμα μέλη, τις ΗΠΑ, την Κίνα, τη Ρωσία, τη Γαλλία και τη Μεγάλη Βρετανία. Επιπλέον υπάρχουν άλλα δέκα μέλη, που εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση⁶⁹. Μπορεί επίσης να εξουσιοδοτεί τον Πρόεδρό του ή μια ad hoc επιτροπή, να αναλάβει δράσεις, συμφιλιοτή, καθώς και να ερευνήσει τα γεγονότα μιας κατάστασης σε βάθος, σύμφωνα με Άρθρο 34 του Χάρτη του ΟΗΕ. Τέλος το Συμβούλιο Ασφαλείας μπορεί να προβεί στη δημιουργία μιας Ειρηνευτικής Δύναμης, όταν το κρίνει απαραίτητο και με την έγκριση των αντιμαχόμενων μερών, η οποία παρεμβάλλεται, με σκοπό την εκεχειρία, μέχρι τον την επίτευξη μιας μόνιμης επίλυσης⁷⁰.

▪ Η Γενική Συνέλευση

Όλα τα κράτη του ΟΗΕ συμμετέχουν στη Γενική Συνέλευση, με το δικαίωμα μιας ψήφου. Εκεί συζητούνται όλα τα παγκόσμια προβλήματα και οι πιθανές προτάσεις για επεμβάσεις, με σκοπό τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης⁷¹. Κατέχει δευτερεύουσες

⁶⁵ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 52

⁶⁶ Heywood A., ο.π., σελ. 712

⁶⁷ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [XARTHS ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.un.org/en/about-us/un-constitution), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁶⁸ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 113-114

⁶⁹ Garreis, S. / Varwick, J., σελ. 32

⁷⁰ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 115

⁷¹ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 33

δραστηριότητες, σε σχέση με εκείνες του Συμβουλίου Ασφαλείας. Η Γενική Συνέλευση μπορεί να κάνει συστάσεις σε κράτος ή κράτη, με ζητήματα που έχουν υποβληθεί σε αυτό ή στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Κάθε ζήτημα, για το οποίο πρέπει να ληφθούν μέτρα, οφείλει να ενημερώνει το Συμβούλιο Ασφαλείας, πριν συζητήσει σχετικά με αυτό, σύμφωνα με το Άρθρο 11 (2) του Χάρτη του ΟΗΕ. Οι ενέργειες, στις οποίες μπορεί να προβεί είναι να προσκαλέσει τα ενδιαφερόμενα μέρη να παρουσιάσουν τις θέσεις τους, να παραπέμψει στην συνέχεια τα θέματα αυτά σε μια από τις μόνιμες επιτροπές της, να εξουσιοδοτήσει τον Πρόεδρό της ή μια *ad hoc* επιτροπή να δράσουν, μετά από παρατήρηση και εξέταση των ζητημάτων αυτών, ως συμφιλιοτές. Τέλος, με την υποστήριξη των ΗΠΑ, εκδόθηκε η απόφαση «Ενωμένοι για την Ευρώπη», στις 3 Νοεμβρίου του 1950, με την οποία σε κατεπείγουσες περιπτώσεις, προβλέπει τη δημιουργία μιας Επιτροπής Παρακολούθησης της Ειρήνης και τον καθορισμό εθνικών στρατιωτικών μονάδων και ταυτόχρονα τη δημιουργία Επιτροπής Συλλογικών Μέτρων. Σκοπός των σχετικών δράσεων είναι η εξέταση απειλής για την ειρήνη, στις περιπτώσεις που το Συμβούλιο Ασφαλείας εμποδίζεται να το πράξει, εξαιτίας κάποιου βέτο⁷².

- Η Γενική Γραμματεία

Είναι ουσιαστικά το διοικητικό όργανο του ΟΗΕ και καθοδηγείται κυρίως από το Συμβούλιο Ασφαλείας και τη Γενική Συνέλευση. Διεξάγει αρκετές έρευνες και ορισμένες διαχειριστικές λειτουργίες. Ωστόσο ο ρόλος παραμένει κυρίως γραφειοκρατικός και επομένως στερείται πρωτοβουλίας και πολιτικής ισχύος. Μοναδική εξαίρεση σε αυτό αποτελεί η αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέα να ειδοποιεί το Συμβούλιο Ασφαλείας για ζητήματα που απειλούν τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια⁷³.

- Το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο

Συντονίζει το οικονομικό και κοινωνικό έργο των Ηνωμένων Εθνών και διαβουλεύεται με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (NGO), κρατώντας ενεργή επαφή με την κοινωνία των πολιτών. Μαζί με τη Γενική Γραμματεία και τη Γενική Συνέλευση, επιβλέπει ως βασικός υπεύθυνος τις δραστηριότητες των θεσμών που αναφέρονται ως σύστημα του ΟΗΕ. Στο σύστημα αυτό περιλαμβάνονται Ειδικευμένες Υπηρεσίες, ο Διεθνής Οργανισμός Εργασίας (ILO), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (WHO). Περιλαμβάνονται Ταμεία και Προγράμματα, το Πρόγραμμα Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών (UNDP) και το Ταμείο Ηνωμένων Εθνών για τα Παιδιά (UNICEF), τα οποία είναι πιο κοντά στο κεντρικό σύστημα του Οργανισμού και εποπτεύονται άμεσα από τη Γενική Συνέλευση. Κατά συνέπεια το Συμβούλιο αναζητεί συνεχώς τρόπους για την επίτευξη αποτελεσματικής διαχείρισης, των οικονομικών και κοινωνικών Οργανώσεων⁷⁴.

- Το Συμβούλιο Κηδεμονιών

Δημιουργήθηκε με σκοπό τη διεθνή επίβλεψη 11 Περιοχών Κηδεμονιών, οι οποίες διοικούνταν από επτά κράτη-μέλη, ώστε να εξασφαλίσει την προετοιμασία των περιοχών για αυτοδιοίκηση, λαμβάνοντας τα κατάλληλα μέτρα. Μέχρι το 1994 είχε πετύχει τον

⁷² Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 116-117

⁷³ Baylis J., Smith S., Owens P., *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, 2013, Αθήνα, Επίκεντρο, σελ. 437-438

⁷⁴ Στο ίδιο, σελ. 438

σκοπό ιδρύσεώς του και πλέον αποτελείται από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας και έχει τροποποιηθεί για να μπορεί να συνέρχεται, όποτε αυτό απαιτείται⁷⁵.

▪ Το Διεθνές Δικαστήριο

Η επέμβαση του Διεθνούς Δικαστηρίου γίνεται μετά από προσφυγή των αντιπαρατιθέμενων μερών ή κάποιου άλλου ενδιαμέσου και δεν γίνεται αυτεπάγγελα. Δύναται να δώσει συμβουλευτική γνώμη, όσον αφορά τη νομιμότητα της διαχείρισης μιας αντιπαράθεσης ή μιας διαφοράς, ύστερά από ερώτηση του Συμβουλίου Ασφαλείας ή της Γενικής Συνέλευσης. Οι Αποφάσεις του δεσμεύουν μεν τα μέρη, σύμφωνα με το Άρθρο 94 του Καταστατικού Χάρτη, δεν υπάρχει τρόπος αυτόματης εκτέλεσης των αποφάσεων αυτών δε. Τέλος είναι στην ευχέρεια του κάθε κράτους να αποδεχτεί τη δικαιοδοσία του Δικαστηρίου ως υποχρεωτική, με δήλωσή του, στην οποία μπορεί να θέσει όρους και περιορισμούς για την αποδοχή αυτή, σύμφωνα με το Άρθρο 36 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου⁷⁶.

Κύριοι Μεσολαβητές:

▪ Ο Γενικός Γραμματέας

Είναι ο ανώτατος διοικητικός υπάλληλος-αξιωματούχος και εκπροσωπεί τον ΟΗΕ. Ένα από τα βασικά καθήκοντά του είναι να προειδοποιεί το Συμβούλιο Ασφαλείας για ενδεχόμενες και υπαρκτές απειλές και εκλέγεται από τη Γενική Συνέλευση για δύο πενταετείς θητείες, κατ' ανώτατο όριο⁷⁷. Έχει την εξουσιοδότηση να επιστεί την προσοχή του Συμβουλίου Ασφαλείας, όταν εντοπίζει ζητήματα που μπορούν να απειλήσουν τη διεθνή ασφάλεια, σύμφωνα με το Άρθρο 99 του Χάρτη. Το Συμβούλιο Ασφαλείας του ζητάει να συμφιλιώσει, να μεσολαβήσει ή να διερευνήσει διεθνείς υποθέσεις, τις οποίες διεκπεραιώνει ο ίδιος ή κάποιος από τους αντιπροσώπους του. Είναι πολύ σημαντικός ο επικοινωνιακός ρόλος του, διότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ανεξάρτητος παράγοντας, αναλαμβάνοντας δράση για την επίλυση διαφορών σε κρίσιμες καταστάσεις, που απειλούν την παγκόσμια ειρήνη⁷⁸.

▪ Περιφερειακές Οργανώσεις ως Μεσολαβητές

Η προσφυγή σε συμφωνίες ή τοπικούς Οργανισμούς, ως μέσο για την ειρηνική επίλυση διαφορών, πριν αυτές φτάσουν στο Συμβούλιο Ασφαλείας, αναφέρεται στον Χάρτη του ΟΗΕ, στο Άρθρο 33 (1). Τα κράτη ενθαρρύνονται να συνάψουν «Τοπικές Συμφωνίες», με τη βοήθεια περιφερειακών Οργανισμών, ώστε να επιλύσουν τις μεταξύ τους διαφορές, πριν φτάσουν οι υποθέσεις τους στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Το Συμβούλιο Ασφαλείας, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ενημερώνεται για τις ενέργειες που εξετάζονται να αναληφθούν ή αναλαμβάνονται από τις περιφερειακές Οργανώσεις, για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Υπάρχουν αρκετά παραδείγματα προσπαθειών για τοπική επίλυση διαφορών, καθώς το σκεπτικό είναι ότι τα κράτη, που βρίσκονται στην ίδια γεωγραφική περιοχή, έχουν πολλά κοινά, με αποτέλεσμα να κατανοούν καλύτερα τα προβλήματά μεταξύ τους και τα επιλύουν πιο εύκολα. Μερικοί από τους Οργανισμούς, που έχουν αναλάβει δράση είναι: ο Οργανισμός Αμερικανικών Κρατών (OAS), ο

⁷⁵ Στο ίδιο, σελ. 438-439

⁷⁶ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 120

⁷⁷ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 32-36

⁷⁸ Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., ο.π., σελ. 117-118

Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας (ΟΑΥ) και πιο πρόσφατα η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (OSCE)⁷⁹.

4.3 Ο ΟΗΕ στο τέλος της σύγκρουσης Ανατολής και Δύσης

Το έργο του ΟΗΕ κατά τα πρώτα 45 χρόνια λειτουργίας του, διαμορφώθηκε από την σύγκρουση Ανατολής-Δύσης. Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου δύο ήταν οι μεγαλύτερες δυνάμεις οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ. Λόγω των διαφορετικών ιδεολογιών και πολιτικών στόχων, η συλλογική συνεργασία ήταν σχεδόν αδύνατη. Με τη διάλυση της ΕΣΣΔ και το διαμελισμό των επιμέρους κρατών, η κατάσταση άλλαξε. Τα Ηνωμένα Έθνη κατόρθωσαν να συμφωνήσουν σε μια συνθήκη κατάπαυσης του πυρός, μεταξύ του Αφγανιστάν και του Πακιστάν και η Σοβιετική Ένωση αποσύρθηκε από το Αφγανιστάν, υπό την εποπτεία των Ηνωμένων Εθνών. Ο Γενικός Γραμματέας Μπούτρος Γκάλι, παρουσίασε την Ατζέντα για την ειρήνη το 1992, ανοίγοντας νέες δυνατότητες δράσης για τον Οργανισμό. Η ενεργή πολιτική ειρήνης περιελάμβανε την πρόληψη των συγκρούσεων, την ειρήνευση, τη διατήρηση της ειρήνης και την εδραίωσή της⁸⁰. Επίσης η καταπολέμηση της τρομοκρατίας, ο αφοπλισμός και η ικανοποιητική διευθέτηση των διεθνών οικονομικών σχέσεων, με σκοπό να οδηγήσει σε πολιτική σταθερότητα πολλές χώρες, έχουν παραμείνει οι κύριοι στόχοι του ΟΗΕ, (αν και χαρακτηρίζονται από αδυναμία επίτευξης)⁸¹.

Ο στόχος πρόληψης των συγκρούσεων, η αποτροπή δημιουργίας διαφορών και ταυτόχρονα ο γρήγορος περιορισμός των διαφορών που έχουν προκύψει, πραγματοποιείται για παράδειγμα μέσω των διπλωματικών συνομιλιών και με προληπτικές αποστολές από τον ΟΗΕ με στρατεύματα. Για την ειρηνοποίηση, ο βασικός στόχος είναι η συμφωνία μεταξύ των εχθρικών μερών. Οι πιθανές στρατηγικές είναι κατά προτεραιότητα τα ειρηνικά μέσα, μέσω διαπραγματεύσεων, διαιτητικών αποφάσεων ή μη βίαιες κυρώσεις, οι οποίες περιλαμβάνουν οικονομικούς και κυκλοφοριακούς αποκλεισμούς. Σε περιπτώσεις που οι ειρηνικές επεμβάσεις δεν ωφελούν, τότε μπορεί η ειρήνη να επιτευχθεί από τα ειδικά εκπαιδευμένα, ένοπλα, στρατεύματα του ΟΗΕ, ως έσχατη λύση, αναλαμβάνοντας δράση για τη διατήρηση της διεθνούς ασφάλειας και ειρήνης. Για τη διατήρηση της ειρήνης, στόχος είναι η τήρηση των συμφωνιών, μεταξύ των μερών της σύγκρουσης και η παρακολούθησή της.

Τα νέα καθήκοντα του ΟΗΕ είναι να στηρίξει την ανοικοδόμηση της χώρας, μετά τον τερματισμό της σύγκρουσης. Αυτό περιλαμβάνει την αποκατάσταση της δημόσιας τάξης και ασφάλειας, τον αφοπλισμό των πολιτών και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εάν έχει λάβει χώρα, διεθνής πόλεμος, τότε οι χώρες λαμβάνουν βοήθεια για την ανοικοδόμηση της γεωργίας, των μεταφορών κ.α. Αυτή η έννοια της διατήρησης της ειρήνης, ισχύει μέχρι σήμερα⁸².

⁷⁹ Στο ίδιο, σελ. 121

⁸⁰ Knapp M., *Einführung in die Internationale Politik*, München, R. Oldenbourg Verlag, Kapitel 4.1.: Die Rolle der Vereinten Nationen in den internationalen Beziehungen, σελ. 514-542

⁸¹ Cassene A., ο.π., σελ. 378

⁸² Knapp M., ο.π., σελ. 542-549

4.4 Ειρηνικά και στρατιωτικά μέσα επιβολής

Η οικοδόμηση της ειρήνης είναι μια μακροπρόθεσμη διαδικασία και απαιτεί τη δημιουργία των κατάλληλων συνθηκών, ώστε να αντιμετωπιστούν καλύτερα οι δομικές αιτίες της σύγκρουσης. Αυτό σημαίνει ότι η οικοδόμηση της ειρήνης είναι μια πολυδιάστατη διαδικασία με την λήψη πληθώρα μέτρων για αυτόν τον σκοπό. Η μακροπρόθεσμη επίλυση των διενέξεων περιλαμβάνει μια ευρεία γκάμα ειρηνικών και στρατιωτικών στρατηγικών επιβολής της ειρήνης⁸³.

Τα μέτρα αυτά πρέπει να συμφωνηθούν από το Συμβούλιο Ασφαλείας. Συχνά αποτυγχάνουν, διότι ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη ασκεί το δικαίωμα του βέτο⁸⁴. Τα οικονομικά εμπάργγο χρησιμοποιήθηκαν συχνά ως μοχλός πίεσης στο παρελθόν και συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται μέχρι και σήμερα σε μεγάλο βαθμό. Γνωστές κυρώσεις ήταν, για παράδειγμα, το πάγωμα των κεφαλαίων των Ταλιμπάν και του Οσάμα Μπιν Λάντεν, καθώς και το οικονομικό εμπάργγο που επιβλήθηκε στο Ιράκ, μετά τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου.

Εάν όλα τα ειρηνικά μέτρα αποτύχουν, τότε είναι απαραίτητες οι στρατιωτικές επεμβάσεις. Σε αυτές της επιχειρήσεις, είτε ένα κράτος αναλαμβάνει τον πόλεμο, είτε στρατεύματα επιβολής της ειρήνης, υπό την ηγεσία του ΟΗΕ, αναλαμβάνουν δράση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αποστολή στο Αφγανιστάν. Μετά από κυρώσεις ή στρατιωτικές επιχειρήσεις, οι παρατηρητές κυανόκρανοι, παραμένουν στη χώρα, παρακολουθώντας την κατάπαυση του πυρός. Εκπαιδεύουν τις τοπικές δυνάμεις ασφαλείας, παρακολουθούν τη διεξαγωγή της εκλογικής διαδικασίας και υποστηρίζουν τον πληθυσμό στην ανοικοδόμηση της χώρας⁸⁵.

Τα Ηνωμένα Έθνη είναι το μοναδικό αρμόδιο Όργανο που μπορεί να επιτρέψει μια στρατιωτική δράση για το συμφέρον της διεθνούς κοινότητας, κινητοποιώντας μια αποτελεσματική στρατιωτική δύναμη, από τον πολυεθνικό συνασπισμό των κρατών-μελών του⁸⁶. Οι στρατιωτικές επεμβάσεις του ΟΗΕ, που στόχο έχουν την ανθρώπινη προστασία, διαφέρουν από τον παραδοσιακό πόλεμο και τις παραδοσιακές επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, που ο αντικειμενικός τους σκοπός είναι η εξουδετέρωση των στρατιωτικών και βιομηχανικών δυνατοτήτων του αντιπάλου, ως εργαλείου εξαναγκασμού για παράδοση. Οι στρατιωτικές επεμβάσεις για την ανθρώπινη προστασία έχουν ως στόχο την, όσο το δυνατόν, γρηγορότερη επίτευξη επιτυχίας με το μικρότερο δυνατό κόστος σε ανθρώπινες ζωές. Για το σκοπό αυτό, η Ομάδα για τις Ειρηνευτικές Επιχειρήσεις των Ηνωμένων Εθνών συνέταξε, το 2000, μια διεξοδική επισκόπηση των επιχειρησιακών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι ειρηνευτικές αποστολές του Οργανισμού δίνοντας έμφαση στον υλικότεχνικό σχεδιασμό και υποστήριξη, καθώς και στη δυνατότητα διοίκησης και ελέγχου, που θα καθιστούσαν δυνατές είτε πολεμικές μάχες, είτε στρατιωτικές επεμβάσεις οποιουδήποτε μεγέθους⁸⁷. Τέλος αξίζει να

⁸³ Heywood A., ο.π., σελ 721

⁸⁴ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 45

⁸⁵ Στο ίδιο, σελ. 46-58

⁸⁶ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 52

⁸⁷ Maintain International Peace and Security, διαθέσιμο στο: [Maintain International Peace and Security | United Nations](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 06 Ιανουαρίου 2023]

σημειωθεί, ότι η στρατιωτική επέμβαση για την προστασία ανθρώπινων ζώων που βρίσκονται σε κίνδυνο, πραγματοποιείται μόνο ως έσχατη λύση, μετά την αποτυχία όλων των άλλων μέτρων για την επίτευξη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων⁸⁸.

4.5 Ο ΟΗΕ τον 21^ο αιώνα

Με την πάροδο των ετών, οι διακρατικές συγκρούσεις εξελίχθηκαν σε ενδοκρατικές συγκρούσεις. Η εγχώρια παρέμβαση είναι εξαιρετικά δύσκολη, διότι η παρέμβαση στο εσωτερικό ενός κράτους, απαγορεύεται από το Χάρτη του ΟΗΕ, ο οποίος την προβλέπει⁸⁹. Ο Χάρτης δεν επιτρέπει σε άλλα κράτη να κάνουν χρήση βίας εις βάρος άλλων κρατών, με σκοπό να σταματήσουν ωμότητες, που διαπράττονται και καταπατούν τα ανθρώπινα δικαιώματα⁹⁰. Κατ' εξαίρεση μπορούν τα επιμέρους κράτη να προσφύγουν στη χρήση βίας για τον σκοπό αυτό, εφόσον το Συμβούλιο Ασφαλείας τη θεωρεί δικαιολογημένη και ενεργήσει αναλόγως, εξουσιοδοτώντας την⁹¹. Στην παρούσα φάση είναι πολύ νωρίς να προβλεφθεί εάν θα αναδυθεί κάποιος κανόνας εθιμικού δικαίου, ο οποίος να νομιμοποιεί την εξωτερική βίαιη παρέμβαση για ανθρωπιστικούς σκοπούς, χωρίς να έχει προηγηθεί η εξουσιοδότηση του Συμβουλίου Ασφαλείας⁹². Η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία προβλέπεται από το Χάρτη του ΟΗΕ, έρχεται σε σύγκρουση με την απαγόρευση της επέμβασης. Ωστόσο, οι ανθρωπιστικές καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αυξάνονται. Προκειμένου να βοηθηθούν αυτοί οι άνθρωποι και να μην έρχονται σε πλήρη αντίθεση με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ, θα μπορούσαν να πραγματοποιηθούν επιχειρήσεις, με την αιτιολογία ότι απειλούταν η παγκόσμια ειρήνη. Οι αποφάσεις για επέμβαση του Συμβουλίου Ασφαλείας είναι πάντοτε αβέβαιες, διότι μπορούν να μπλοκαριστούν από τη δύναμη του βέτο, που δίδεται στα πέντε μόνιμα μέλη. Οι αποτελεσματικές κυρώσεις δεν είναι συχνά δυνατές, επειδή τα μόνιμα μέλη επιδιώκουν τα εθνικά τους συμφέροντα. Ο ΟΗΕ διαθέτει δικά του στρατεύματα (σε αντίθεση με το ΝΑΤΟ), τους κυανόκρανους, αλλά εξαρτάται πάντα από την συμμετοχή των κρατών μελών σε επιχειρήσεις και ειρηνευτικές αποστολές. Σημειώνεται πως συχνά είναι δύσκολο να επιτευχθεί συμφωνία (για πραγματοποίηση και συμμετοχή σε ειρηνευτικές αποστολές) μεταξύ των μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Ένα παράδειγμα αποτελεί η σύγκρουση στο Νταρφούρ. Εκεί οι αποτελεσματικές κυρώσεις δεν ήταν δυνατές, επειδή η Κίνα και η Ρωσία άσκησαν βέτο. Μέχρι σήμερα, 300.000 άνθρωποι έχουν πεθάνει και 2.000.000 έχουν μείνει άστεγοι. Ο ΟΗΕ μπόρεσε να λειτουργήσει αποτελεσματικά στην σύγκρουση με το Ιράν, όταν παρατηρήθηκαν δραστηριότητες στη χώρα, που έδειχναν ότι κατασκευαζόταν πυρηνική βόμβα. Ήδη από τον Ιούλιο του 2006, το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ κάλεσε το Ιράν να σταματήσει τον εμπλουτισμό ουρανίου. Οι κυρώσεις βύθισαν τη χώρα σε οικονομική κρίση, με την

⁸⁸ Στο ίδιο, σελ. 57-58

⁸⁹ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 302

⁹⁰ Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, Άρθρο 2.4, διαθέσιμο στο: [XARTHS ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.unric.org/), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

⁹¹ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 437

⁹² Στο ίδιο, σελ. 410

πάροδο των ετών. Στις 20-01-2014, ο πρόεδρος Χασάν αποχώρησε. Το Ιράν ανέστειλε εν μέρει τον εμπλουτισμό ουρανίου και άφησε τους ελεγκτές να εργαστούν στην επίβλεψη. Με αυτό το αποτέλεσμα οι κυρώσεις καταργήθηκαν μετά από 6 μήνες⁹³. Μετά την αναστολή λειτουργίας του πυρηνικού προγράμματος, το Ιράν υπέγραψε την Συνθήκη για τη μη διάδοση των πυρηνικών όπλων⁹⁴. Οι διαπραγματεύσεις που έγιναν με την κυβέρνηση του Ιράν, ήταν με σκοπό να αποσαφηνιστεί ο ειρηνικός χαρακτήρας του πυρηνικού προγράμματος. Ταυτόχρονα η συνεργασία του Ιράν για την επίλυση του ζητήματος που αφορούσε την απόκρυψη στοιχείων από μέρους του, βοήθησε στην συνεργασία του με τον ΟΗΕ⁹⁵.

Αισιόδοξο είναι το γεγονός ότι η ενίσχυση της κυριαρχικής ικανότητας των κρατών, βρίσκεται σε συνάρτηση με την ικανότητα της διεθνούς κοινότητας να προστατεύει τους ανθρώπους που βρίσκονται σε θανάσιμο κίνδυνο. Αυτό αντανakλάται στην πρακτική των κρατών και του Συμβουλίου Ασφαλείας, όπου δεν επιτρέπουν την αδικαιολόγητη και μονομερή χρήση βίας, ούτε αφήνουν ατιμώρητες πράξεις εθνοκάθαρσης. Η ιδέα της προστασίας της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πλέον χαραγμένη στα μέλη της κοινότητας των Ηνωμένων Εθνών⁹⁶.

⁹³ Garreis, S. / Varwick, J., ο.π., σελ. 303-305

⁹⁴ Joint Operation Plan of Action, 2015, Vienna, διαθέσιμο: https://eeas.europa.eu/archives/docs/statements-eeas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf, [ημερομηνία πρόσβασης: 05 Δεκεμβρίου 2022]

⁹⁵ Fitzpatrick M., *Can Iran's Nuclear Capability Be Kept Latent?*, in: *Survival, Global Politics and Strategy*, 2007, Routledge, σελ. 35

⁹⁶ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 75

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

NATO

5.1 Εκκινώντας πριν από το 1989 και οι εξελίξεις μετά

Το NATO είναι ο πιο βασικός διεθνής περιφερειακός διασυλλογικός Οργανισμός ασφαλείας. Απαρτίζεται από 30 κράτη-μέλη (το έτος 2023) και η δομή της άμυνας και ασφάλειάς του αφορά τη γεωγραφική περιοχή της Ευρώπης και της Βόρειας Αμερικής⁹⁷. Το νέο όμως στρατηγικό δόγμα της Συμμαχίας, που υιοθετήθηκε στην Σύνοδο της Λισαβόνας το 2010, έχει στόχο μετά τη διεύρυνση στα Βαλκάνια, τη διεύρυνση προς τη Μέση Ανατολή και την Ασία⁹⁸. Τα κράτη-μέλη του διατηρούν την πολιτική και στρατιωτική τους κυριαρχία και ανεξαρτησία. Ο τρόπος λειτουργίας του είναι διαλειτουργικός και διακυβερνητικός σύμμαχων κρατών, τα οποία έχουν κοινά συμφέροντα στον τομέα της στρατιωτικής ασφάλειας και της στρατηγικής τους πολιτικής. Αντικειμενικοί σκοποί του NATO είναι, η αποτροπή των απειλών στην εθνική και συλλογική ασφάλεια και η δημοκρατική σταθερότητα⁹⁹. Αξίζει να σημειωθεί, ότι ένας από τους λόγους δημιουργίας του Οργανισμού ήταν να δημιουργηθεί ένα νέο ισοζύγιο σταθερότητας¹⁰⁰. Όσον αφορά τη διακρατική συνεργασία, το NATO προστατεύοντάς τις δημοκρατικές αξίες, επιτρέπει στα μέλη του να διαβουλεύονται και να συνεργάζονται σε ζητήματα ασφαλείας και άμυνας για την επίλυση προβλημάτων, την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και, μακροπρόθεσμα, την πρόληψη συγκρούσεων. Σε περίπτωση αποτυχίας των διπλωματικών προσπαθειών, για την επίλυση των διαφορών, έχει τη στρατιωτική ισχύ να αναλαμβάνει επιχειρήσεις διαχείρισης των κρίσεων¹⁰¹. Το NATO αποτελεί αυτόνομη νομική οντότητα και επίσης αποτελεί το στρατιωτικό σκέλος του ΟΗΕ και δημιουργήθηκε από την ανάγκη προστασίας των δυτικών-ευρωπαϊκών και Ατλαντικών χωρών¹⁰².

Πριν από την πτώση του σοβιετικού κομμουνισμού, οι στρατιωτικές αμυντικές συμμαχίες χωρίζονταν σε δύο στρατόπεδα. Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι δυτικοί σύμμαχοι οργανώθηκαν στο NATO και η ανατολική νικήτρια δύναμη, η Σοβιετική Ένωση, οργανώθηκε με τους συμμάχους της στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και των αυξανόμενων εντάσεων μεταξύ των αναδυόμενων διπολικών δυνάμεων, το κύριο καθήκον των αντίστοιχων αμυντικών συμμαχιών, περιορίστηκε στην άμυνα. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας προσχώρησε στο NATO, το 1955. Εκείνο τον καιρό, που χαρακτηριζόταν από την κούρσα των εξοπλισμών, οι αιφνιδιαστικές επιθέσεις από το άλλο μπλοκ έπρεπε να αναμένονται ανά πάσα στιγμή.

Με την πτώση του τείχους του Βερολίνου, το 1989, ο «πολιτικός αστερισμός» της εποχής άλλαξε οριστικά, αλλά και ριζικά. Καθώς ο σοβιετικός κομμουνισμός

⁹⁷ Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 1

⁹⁸ Στο ίδιο, σελ. 65

⁹⁹ Στο ίδιο, σελ. 1

¹⁰⁰ Brzezinski Z., *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, 1998, Αθήνα, Λιβάνη, σελ. 180

¹⁰¹ NATO-OTAN, *ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ NATO*., 2023, διαθέσιμο στο: [Τι είναι το NATO: \(nato.int\)](https://www.nato.int),

[ημερομηνία πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2023]

¹⁰² Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 80

διαλύθηκε, διαλύθηκε ταυτόχρονα και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Τα κράτη του NATO και τα κράτη του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας συμφώνησαν σε μια «Χάρτα για μια νέα Ευρώπη», στην Σύνοδο Κορυφής του Παρισιού, το 1990. Στον εν λόγω Χάρτη, όλα τα κράτη μίλησαν για μια Ευρώπη της Ασφάλειας, της Ειρήνης, της Ελευθερίας και της Ευημερίας. Επιπλέον τα κράτη συμφώνησαν στον σεβασμό της δημοκρατίας, σε συνδυασμό με τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁰³.

5.2 Αλλαγή στρατηγικής

Ταυτόχρονα, μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, άλλαξε και ο στρατηγικός προσανατολισμός του NATO. Δεδομένου, ότι η προηγουμένως αναγκαία αμυντική πολιτική δεν ήταν πλέον απαραίτητη, μετά τη διάλυση των διπολικών μπλοκ, το NATO συμφώνησε σε μια νέα στρατηγική. Η νέα αυτή στρατηγική περιελάμβανε τη διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, καθώς και τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιπρόσθετα, υπήρχε η δέσμευση να απομακρυνθεί το NATO από την κούρσα εξοπλισμών, που ίσχυε μέχρι τότε, την οποία η Σοβιετική Ένωση αδυνατούσε επί μακρόν να αντιμετωπίσει, τον στρατιωτικό αφοπλισμό και την συνακόλουθη εκτόνωση της πολιτικής και στρατιωτικής κατάστασης.

Πριν από αυτό, το ζήτημα της ύπαρξης του NATO προέκυψε αμέσως μετά την πτώση του υπαρκτού κομμουνισμού, το 1989. Στο πλαίσιο της στρατηγικής μετριασμού, προέκυψε ένα ακόμη επιπλέον ερώτημα. Αυτό ήταν κατά πόσον μια στρατιωτική συμμαχία ήταν ακόμη απαραίτητη. Οι χώρες του NATO εξακολούθησαν να θεωρούν απαραίτητη την ύπαρξη της συμμαχίας και άρχισαν να εμπλέκουν τις χώρες του πρώην Συμφώνου της Βαρσοβίας, μέσω διαπραγματεύσεων και ολοκλήρωσης του θεσμού της συμμαχίας. Η από κοινού αναπτυχθείσα νέα στρατηγική διατήρησης της Ειρήνης, Ασφάλειας και προστασίας των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, εξασφάλισε την συνέχιση της νομιμοποίησης του NATO. Η σημασία του NATO έγινε ακόμη πιο εμφανής κατά τη διάρκεια του πολέμου της Βοσνίας από το 1992 έως το 1995 και του πολέμου του Κοσσυφοπεδίου, το 1999¹⁰⁴.

Στο πλαίσιο της αλλαγής της παγκόσμιας πολιτικής λόγω της εμφάνισης της διεθνούς τρομοκρατίας και των αποστολών των χωρών του NATO, παρατηρείται μια σαφής αλλαγή πορείας ή τροποποίηση της στρατηγικής του NATO. Λόγω του γεγονότος ότι οι τρομοκρατικές επιθέσεις είναι πιο δύσκολο να προβλεφθούν και το τρομοκρατικό δυναμικό λαμβάνει παγκόσμιες διαστάσεις, η στρατηγική του NATO έπρεπε να αναθεωρηθεί. Διατηρήθηκε η στρατηγική της εξασφάλισης της ειρήνης, της ασφάλειας, της ευημερίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με μια παγκόσμια υπερατλαντική δικτύωση μεταξύ των επί μέρους κρατών που είχε ως στόχο να σπάσει το τρομοκρατικό δίκτυο. Το ενδεχόμενο σύγκρουσης δεν ήταν πλέον εσωτερικό ή ηπειρωτικό, αλλά παγκόσμιο. Το 2004, όταν ανέλαβε καθήκοντα Γενικού Γραμματέα του NATO ο Jaap de Hoop Scheffer, περιέγραψε τη νέα παγκόσμια πολιτική κατάσταση ως εξής: «Αλλά δεν μπορούμε πλέον να εγγυηθούμε την ασφάλεια μας σήμερα, αν δεν αντιμετωπίσουμε

¹⁰³ Varwick J., *Die NATO. Von Verteidigungsbündnis zur Weltpolizei?*, 2008, München, C.H.Beck, σελ. 32-33

¹⁰⁴ Στο ίδιο, σελ 40-41

τους κινδύνους και τις απειλές που αναδύονται μακριά από τις χώρες μας». Η δήλωση αυτή υπογραμμίζει για ακόμη μια φορά, ότι τα προβλήματα και οι συγκρούσεις δεν περιορίζονται πλέον μόνο στην Ευρώπη, αλλά λαμβάνουν παγκόσμιες διαστάσεις¹⁰⁵.

5.3 Εφαρμογή και προβλήματα του NATO

Ο πόλεμος της Βοσνίας ήταν η πρώτη πραγματική ανάπτυξη του NATO. Η αποστολή βοήθησε το NATO να αναπτύξει το προφίλ του και να νομιμοποιηθεί και πάλι. Η αφετηρία της σύγκρουσης ήταν η διάλυση της σοσιαλιστικής Γιουγκοσλαβίας, μετά το θάνατο του κομμουνιστή ηγέτη Τίτο. Αυτό το γεγονός βύθισε τη Γιουγκοσλαβία σε αυξανόμενη πολιτική και οικονομική αστάθεια. Μετά την άνοδο του Μιλόσεβιτς στην εξουσία, το 1989, η συνιστώσα δημοκρατία της Σερβίας προσπάθησε να παραμείνει μέρος της Γιουγκοσλαβίας και να την ενισχύσει. Οι Βόσνιοι, από την άλλη πλευρά το Κοσσυφοπέδιο, η Σλοβενία και η Κροατία ήθελαν να γίνουν ανεξάρτητες δημοκρατίες. Ακολούθησαν πολλοί αγώνες για το μέλλον της Γιουγκοσλαβίας, οι οποίες έφτασαν σε σημείο εμφυλίου πολέμου. Η πρώτη πράξη του Μιλόσεβιτς ήταν να αποδυναμώσει τις δημοκρατίες του Κοσσυφοπεδίου και τη Βοϊβοδίνη και το σχέδιό του ήταν να γίνει ο ηγέτης της Γιουγκοσλαβίας, υπό σέρβικη κυριαρχία, με τη βοήθεια των Σέρβων εθνικιστών. Από την άλλη πλευρά, οι εθνικές ομάδες και δημοκρατίες το φοβήθηκαν αυτό και θέλησαν να γίνουν ανεξάρτητες δημοκρατίες. Υπήρξαν βίαιες ταραχές και εμφύλιοι πόλεμοι, με χαρακτηριστικό παράδειγμα τη μάχη της Βούκοβαρ, μια ανατολικοσλαβική πόλη, στην οποία Σέρβοι και Σλοβένοι πολέμησαν μεταξύ τους για την κυριαρχία της. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα προσπάθησε να επιτύχει συμφωνία μεταξύ των δύο στρατοπέδων μέσω διπλωματικών διαπραγματεύσεων. Στόχος της αντιπροσωπείας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ήταν να εξασφαλίσει την κρατική ενότητα της Γιουγκοσλαβίας. Ως αποτέλεσμα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα εξασφάλισε δάνεια και ελάφρυνση του χρέους για τον Μιλόσεβιτς. Η συμβιβαστική πρόταση ήταν να αποχωρήσει ο στρατός της Γιουγκοσλαβίας, με αντάλλαγμα την αναστολή των προσδοκιών της ανεξαρτησίας των Σλοβένων και των Κροατών. Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προσπάθησε εκ νέου να διαπραγματευτεί την κατάπαυση του πυρός και επιπλέον παρενέβη ο ΟΑΣΕ. Οι προσπάθειες της για επίτευξη συναίνεσης απέτυχαν και ο ΟΗΕ αναγκάστηκε να επιβάλλει εμπάργκο όπλων στη Γιουγκοσλαβία. Οι εχθροπραξίες όμως, ούτε με αυτή την παρέμβαση του ΟΗΕ σταμάτησαν. Το όλο θέμα κορυφώθηκε με την ανάπτυξη των στρατευμάτων «UNPROFOR» (United Nations Protection Force), το 1991, τα οποία επρόκειτο να εγκατασταθούν στις προβληματικές περιοχές της Κροατίας, για να αποτρέψουν τις επιθέσεις. Ούτε τα στρατεύματα του ΟΗΕ κατάφεραν να σταματήσουν τις εχθροπραξίες στην περιοχή και να προστατεύσουν τον άμαχο πληθυσμό¹⁰⁶. Στις 30 Αυγούστου του 1995, το NATO αποφάσισε να υποστηρίξει τα στρατεύματα της UNPROFOR στην επιχείρηση «Deliberate Force». Η αεροπορία του NATO στόχευσε αποθήκες και θέσεις πυρομαχικών της Σερβίας, αφού οι Σέρβοι είχαν εξαπολύσει αντεπίθεση κατά των στρατευμάτων του ΟΗΕ. Ο πόλεμος έληξε στις 21

¹⁰⁵ Στο ίδιο, σελ 43

¹⁰⁶ Grotzky J., *Balkankrieg. Der Zerfall Jugoslawiens und die Folgen für Europa*, 1993, München, Piper, σελ. 60-61

Νοεμβρίου του 1995 και η Συμφωνία του Ντέιτον υπογράφηκε το Δεκέμβριο, του ίδιου έτους. Η Συμφωνία αυτή προέβλεπε ότι οι Βόσνιοι έπρεπε να είναι ανεξάρτητοι, τα σέρβικα όπλα να αποσυρθούν και οι ζώνες προστασίας του ΟΗΕ να είναι εγγυημένες¹⁰⁷. Ήταν μια πραγματική «δοκιμασία» για το ΝΑΤΟ ο πόλεμος του Κοσσυφοπεδίου. Κατά τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου δεν υλοποιήθηκε η ανεξαρτησία τους με τη Συμφωνία του Ντέιτον, απέναντι στη Σερβία και στο Μαυροβούνιο. Ταυτόχρονα, ο Μιλόσεβιτς διατήρησε την αξίωση κατά του Κοσόβου και διαπράχθηκαν μαζικές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τη Γιουγκοσλαβία κατά των Αλβανών του Κοσόβου, μέσω της εθνοκάθαρσης, γεγονός που ώθησε το ΝΑΤΟ, μαζί με τις ΗΠΑ να επέμβουν. Υπό την τεράστια πίεση των ΗΠΑ, τα άλλα κράτη-μέλη του ΝΑΤΟ συμφώνησαν σε μια αεροπορική επιδρομή που πραγματοποιήθηκε με την κωδική ονομασία «Operation Allied Force»¹⁰⁸. Η προσδοκώμενη επιτυχία δεν πραγματοποιήθηκε. Το ΝΑΤΟ δεν κατάφερε να εξαλείψει τα προβλήματα, αντίθετα το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται χειρότερα από ποτέ σε μια ένταση μεταξύ των εθνοτικών ομάδων.

Το αξιοσημείωτο στοιχείο της επιχείρησης είναι ότι για πρώτη φορά το ΝΑΤΟ ενήργησε υπό την πίεση των ΗΠΑ, χωρίς εντολή του ΟΗΕ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για την επέμβαση του ΝΑΤΟ απαιτείται η συμφωνία των δυνάμεων βέτο, Κίνας και Ρωσίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ως εκ τούτου οι κυρίαρχες ΗΠΑ, γνωρίζοντας το ενδεχόμενο βέτο της Ρωσίας ή της Κίνας, ενήργησαν νωρίτερα, με βάση τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ζήτησαν βοήθεια από το ΝΑΤΟ. Ειδικότερα εδώ φαίνεται η κυριαρχία των ΗΠΑ σε αντίθεση με τους Ευρωπαίους, οι οποίοι επιδιώκουν παρόμοιους στόχους, που όμως δεν είναι πανομοιότυποι. Για παράδειγμα οι ΗΠΑ δεν συμφώνησαν με την προσέγγιση των Ευρωπαίων σχετικά με τη Ρωσία, μετά την πτώση του Σιδηρού Παραπετάσματος. Πριν από τον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου οι ευρωπαϊκές χώρες του ΝΑΤΟ ήταν αντίθετες σε ένα στρατιωτικό χτύπημα κατά της Γιουγκοσλαβίας, σε αντίθεση με τις ΗΠΑ που το υποστήριζαν και το προωθούσαν. Η αμυντική στρατηγική των ΗΠΑ ήταν επικεντρωμένη στις στρατιωτικές απειλές που υποτίθεται ότι είχαν εκφοβιστικό αποτέλεσμα¹⁰⁹. Η Ρωσία περιορίστηκε σε μια παθητική στάση και όχι σε μια ενεργή συμμετοχή. Ο λόγος ήταν ότι μετά την πτώση του κομμουνισμού, υπέστη σημαντική οικονομική και στρατιωτική αποδυνάμωση, εξαιτίας της κούρσας των εξοπλισμών, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Ως εκ τούτου η Ρωσία περιορίστηκε σε ρόλο διαμεσολαβητή μεταξύ των Γιουγκοσλάβων και των Ευρωπαίων, αντιδρώντας στο στρατιωτικό χτύπημα, διότι σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, η παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, δεν αποτελούσε λόγο ανεξάρτητης δράσης των ΗΠΑ, χωρίς προηγούμενη εντολή του ΟΗΕ¹¹⁰.

¹⁰⁷ Zumach, A., *Die Sieger der Geschichte. Zur neuen Strategie der NATO*, in: Reinecke, S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt, σελ. 53

¹⁰⁸ Στο ίδιο σελ. 66-67

¹⁰⁹ Birnbaum N., *Das Ende der NATO. Gehen Europa und die USA schon bald getrennte Wege?*, in: Reinecke S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt, σελ. 99

¹¹⁰ Stölting E., *Großmacht von gestern. Russland und die NATO*, in: Reinecke, S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt, σελ. 69-70

5.4 Το NATO σήμερα

Το NATO συμμετέχει σε επιχειρήσεις και αποστολές σε όλο τον κόσμο, και διαχειρίζεται συχνά πολύπλοκες χερσαίες, αεροπορικές και ναυτικές επιχειρήσεις σε όλους τους τύπους περιβάλλοντος¹¹¹. Η μεγαλύτερη (ενεργή) αποστολή στο Κοσσυφοπέδιο, διασφάλισε τις διατάξεις της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, σύμφωνα με την Συνθήκη του Ντέιτον. Από τον Ιούνιο του 1999 μέχρι σήμερα, έχουν χρησιμοποιηθεί περίπου 12.000 στρατιώτες από 26 διαφορετικά έθνη, στο Κοσσυφοπέδιο με την κωδική ονομασία «KFOR» (δύναμη Κοσσυφοπεδίου), προκειμένου να διαφυλάξουν την αυτόνομη αυτοδιοίκηση της περιοχής¹¹². Η επιχείρηση KFOR είναι η μακροβιότερη της συμμαχίας του NATO και αντιπροσωπεύει μια ιστορία επιτυχίας για την ίδια και τους εταίρους της¹¹³. Επιπλέον το NATO έχει αναπτύξει πεζοναύτες στην περιοχή της Μεσογείου, από το 2001 για την ασφάλεια της Μεσογείου, στο πλαίσιο της επιχείρησης «Active Endeavour», παρέχοντας συνοδεία σε πολιτικά σκάφη που επιθυμούν να διέλθουν από τα Στενά του Γιβραλτάρ. Στην επιχείρηση αυτή συμμετέχουν ναυτικές δυνάμεις από δώδεκα διαφορετικές χώρες. Στον πόλεμο του Αφγανιστάν, από τον Οκτώβριο του 2001, έχουν συμμετάσχει περίπου 5500 στρατιώτες. Στόχος της επιχείρησης είναι η διασφάλιση της εσωτερικής ασφάλειας και η προμήθεια αγαθών αρωγής προς όφελος του άμαχου πληθυσμού. Η όλη επιχείρηση γίνεται υπο την ονομασία «ISAF» (Διεθνής Δύναμη Βοήθειας για την Ασφάλεια¹¹⁴). Επιπρόσθετα, σήμερα υποστηρίζει την Αφρικανική Ένωση διεξάγοντας αποστολές εναέριας αστυνόμευσης κατόπιν αιτήματος των Συμμάχων της. Βοηθά επίσης στην αντίδραση στην προσφυγική και μεταναστευτική κρίση στην Ευρώπη και έχει αναπτύξει αεροσκάφη AWACS και πυραύλους Patriot στο Türkiye¹¹⁵.

Η σημερινή συμμαχία του NATO (το 2023) αποτελείται από 30 μέλη και συγκεκριμένα: από τα 12 ιδρυτικά κράτη του 1949, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Ολλανδία, Βέλγιο, Ιταλία, Δανία, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ισλανδία και Πορτογαλία, καθώς από τον Καναδά και τις ΗΠΑ. Το 1952 προσχώρησαν η Τουρκία και η Ελλάδα. Η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας έγινε μέλος το 1955, ενώ η επανενωμένη Γερμανία το 1990. Το 1982 εντάχθηκε η Ισπανία και το 1999 η Πολωνία και η Τσεχία με την Ουγγαρία. Η Εσθονία, η Λετονία, η Λιθουανία, η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Σλοβακία και η Σλοβενία εντάχθηκαν το 2004· η Αλβανία και η Κροατία το 2009 και τέλος το Μαυροβούνιο και η Βόρεια Μακεδονία το 2017 και 2020 αντίστοιχα¹¹⁶.

Στη νέα τάξη πραγμάτων, (όπως αυτή έχει διαμορφωθεί), και κατέχει ηθικό σκοπό θεωρητικά την ειρήνη, την ασφάλεια, την ευημερία και την σταθερότητα¹¹⁷, το

¹¹¹ NATO-OTAN, *Operations and missions: past and present*, 2022, διαθέσιμο στο: [NATO - Topic: Operations and missions: past and present](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2023]

¹¹² Στο ίδιο 30-31

¹¹³ NATO, *Greek Contingent's Change Of Command Ceremony*, 2021, διαθέσιμο στο: [Greek Contingent's Change of Command ceremony \(nato.int\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

¹¹⁴ Stölting E., ο.π., σελ. 31-33

¹¹⁵ NATO-OTAN, *Operations and missions: past and present*, 2022, διαθέσιμο στο: [NATO - Topic: Operations and missions: past and present](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2023]

¹¹⁶ Eur-Lex, NATO (Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου), διαθέσιμο στο: [NATO \(Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου\) \(europa.eu\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 22 Δεκεμβρίου 2022]

¹¹⁷ Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 56-57

NATO θα διατηρήσει τον αυτόνομο χαρακτήρα του, υπερεθνικοποιώντας ακόμη περισσότερο, νομικά και κανονιστικά τον χαρακτήρα του, ως διεθνής περιφερειακός οργανισμός. Ο στόχος του NATO σήμερα είναι η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο, η εκπαίδευση, η διακλαδικότητα και η διαλειτουργικότητα των δυνάμεων του, των φορέων και των οργανισμών, η οικονομική συμμετοχή όλων, το υψηλό τεχνολογικό επίπεδο σε επιχειρήσεις και η κοινή διάδοση των πληροφοριών. Επίσης η εμπλοκή του θα γίνεται όπου ζητηθεί από το Συμβούλιο αρχηγών-κρατών του NATO και υπό την εποπτεία και αιγίδα του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ. Το δικαίωμα εμπλοκής του Οργανισμού θα είναι πολιτικά και νομικά εφικτό και οι κανόνες στρατιωτικής εμπλοκής θα διαθέτουν το κατάλληλο τεχνολογικό και τεχνικό επίπεδο, τις ικανότητες για τον υπολογισμό του κόστους της επιχείρησης, κάνοντας τις πιο ουσιαστικές και σύντομες, προστατεύοντας τους ανθρώπους και τις υποδομές των κρατών-μελών της συμμαχίας¹¹⁸.

Τέλος αξίζει να σημειωθεί, ότι ένας νέος πυλώνας του Οργανισμού είναι αυτός της κυβερνοασφάλειας. Αφορά ένα νέο είδος απειλή στον κυβερνοχώρο, που μπορεί να προκαλέσει σημαντικά πλήγματα στις τεχνολογικές υποδομές των κρατών-μελών, διότι αυτοί που προβαίνουν σε κυβερνοεπιθέσεις, μπορούν να παρέμβουν σε κυβερνητικές υπηρεσίες, να αποσπάσουν πληροφορίες, να κλέψουν πνευματική ιδιοκτησία και να εμποδίσουν τις στρατιωτικές δραστηριότητες του NATO. Η μεγαλύτερη συλλογική άσκηση κυβερνοάμυνας του NATO και μία από τις μεγαλύτερες στον κόσμο, είναι η «Cyber Coalition», η οποία είναι ετήσια και η πιο πρόσφατη διεξήχθη στις 28 Νοεμβρίου και 2 Δεκεμβρίου στο Ταλίν της Εσθονίας και σκοπό έχει να προωθήσει ένα συν¹¹⁹εργατικό περιβάλλον μεταξύ των μελών του NATO, σε μελλοντικές απειλές του κυβερνοχώρου.

¹¹⁸ Στο ίδιο, σελ. 242-243

¹¹⁹ NATO-OTAN, *Exercise Cyber Coalition 2022 Concludes in Estonia*, 2022, διαθέσιμο στο: [Exercise Cyber Coalition 2022 Concludes in Estonia :: NATO's ACT](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 13 Φεβρουαρίου 2023]

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΛΙΒΥΗΣ ΚΑΙ Η ΕΠΕΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΝΑΤΟ

6.1 Σύντομο ιστορικό της κρίσης

Η λιβυκή κρίση είναι ένα καλό παράδειγμα ως περιπτωσιολογική μελέτη, διότι συνδυάζει πολλά από τα θέματα, τα οποία αναπτύχθηκαν έως τώρα στην εργασία. Καταρχάς, παρουσιάζει μια ανθρωπιστική κρίση με τη μορφή εμφυλίου πολέμου, όπου υπάρχουν περιπτώσεις καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και μαζικές απώλειες ζώων άμαχου πληθυσμού, από το ίδιο το λιβυκό καθεστώς και από την άλλη έχουμε την αντίδραση της διεθνούς κοινότητας, η οποία παρεμβαίνει στρατιωτικά με τη συνδρομή του ΝΑΤΟ και των συμμάχων του, ύστερα από απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας, στα πλαίσια του δόγματος «ευθύνη για προστασία» (responsibility to protect). Πιο αναλυτικά το ιστορικό της κρίσης έχει ως εξής:

Η «Αραβική Άνοιξη» έφτασε και στη Λιβύη, μετά από άλλα κράτη της Βόρειας Αφρικής. Όπου σε αντίθεση με τα κράτη της Αιγύπτου και της Τυνησίας, εκτυλίχθηκε σε έναν αιματηρό εμφύλιο πόλεμο. Πιο αναλυτικά, τον Φεβρουάριο του 2011, έληξε η διακυβέρνηση της Λιβύης από τον Μουαμάρ Καντάφι, ύστερα από τέσσερις δεκαετίες. Η μετάβαση σε ένα νέο καθεστώς υπήρξε ιδιαίτερα δύσκολη, εξαιτίας των διεκδικήσεων για κοινωνική δικαιοσύνη, πολιτικές μεταρρυθμίσεις και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίες προκάλεσαν βίαιες αντιπαραθέσεις μεταξύ των δυνάμεων του Καντάφι και των διαδηλωτών. Σύμφωνα με την έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας του 2011, οι διαδηλωτές εμπνευσμένοι και ενθαρρυμένοι από τις αντικυβερνητικές διαδηλώσεις στα γειτονικά κράτη, κάλεσαν στις 17 Φεβρουαρίου, ημέρα της πέμπτης επετείου μετά την αιματηρή καταστολή διαμαρτυρίας στην περιοχή της Βεγγάζης, να είναι η «Ημέρα της Οργής» τους, κατά της κατασταλτικής κυβέρνησης του Καντάφι¹²⁰. Η χρήση βίας από το καθεστώς του Καντάφι εναντίον του λαού, ήταν καθοριστικός παράγοντας για την κλιμάκωση της βίας στο εσωτερικό. Ωστόσο η κατάσταση για τους επαναστάτες ήταν εξαιρετικά δύσκολη, καθώς είχαν να αντιμετωπίσουν έναν καλά οπλισμένο καθεστωτικό στρατό, με τον Καντάφι να έχει φτάσει σε ένα σημείο να χρησιμοποιεί ένα ευρύ φάσμα όπλων για να καταστείλει την εξέγερση. Κάποια από αυτά τα όπλα ήταν βόμβες διασποράς ή νάρκες κατά προσωπικού, με αποτέλεσμα των θανάσιμο τραυματισμό πολλών αμάχων¹²¹.

Στην αντιπολίτευση υπήρχε το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο (ΕΜΣ), υπό την ηγεσία του Μαχμούντ Τζιμπρίλ, η οποία αντιπολίτευση υποστηριζόταν από αραβικά κράτη και από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Γαλλία μονομερώς αναγνώρισε το ΕΜΣ ως νόμιμο και μοναδικό εκπρόσωπο της Λιβύης. Στη συνέχεια, μαζί με τη Μ. Βρετανία κάλεσαν τη διεθνή κοινότητα να αναλάβει δράση, ακόμα και στρατιωτική αν χρειαστεί,

¹²⁰ Amnesty International, *The Battle for Libya – Killings, Disappearance and Torture*, 2011, London, σελ. 7

¹²¹ Libyen: Streubomben treffen Misrata, 2011, διαθέσιμο στο: [Libyen: Streubomben treffen Misrata | Human Rights Watch \(hrw.org\)](https://www.hrw.org/libya/streubomben-treffen-misrata), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]

για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λιβύη, προωθώντας σε πρότερο χρόνο, σχέδιο απόφασης του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σκοπό της ενέργειας τους ήταν να συγκροτηθεί μια συμμαχία από πρόθυμα κράτη, τα οποία θα δρούσαν για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη Λιβύη, ενεργώντας στα πλαίσια της «ευθύνης για προστασία».

Αρχικά οι πρώτες αντιρρήσεις ήρθαν από τον Οργανισμό Αφρικανικής Ένωσης, ζητώντας εξεύρεσης λύσης, μέσω διπλωματικής οδού. Τον Μάρτιο του 2011, το Συμβούλιο Ασφαλείας, με την Απόφαση 1973, καταδίκασε τη βία του καθεστώτος του Καντάφι και πρότεινε την συγκρότηση μιας στρατιωτικής διεθνούς συμμαχικής δύναμης, η οποία θα επέβαλλε ζώνη απαγόρευσης πτήσεων (no fly zone), δίνοντας ταυτόχρονα την άδεια για χρήση όλων των αναγκαίων μέτρων. Με αυτόν τον τρόπο η «ευθύνη για προστασία» συνδέθηκε με την «αλλαγή καθεστώτος». Τον Οκτώβριο του 2011, ο Καντάφι δολοφονήθηκε από αντικαθεστωτικές δυνάμεις¹²².

6.2 «Ευθύνη για προστασία»

Οι ρίζες για την «ευθύνη για προστασία» βρίσκονται στη γενοκτονία των Τούτσι στη Ρουάντα το 1994. Το πρωτόκολλο ICISS (International Commission on Intervention and State Sovereignty), αναφέρει ότι τόσο η ίδια η ανθρωπιστική επέμβαση, όσο και η μη παρέμβαση, έχουν συζητηθεί και συζητιούνται έντονα¹²³. Το πρώτο τεστ της διεθνούς κοινότητας στην εφαρμογή της «ευθύνης για προστασία», έγινε στην επιχείρηση της Λιβύης. Το επιχείρημα της διεθνούς κοινότητας ήταν ότι πρέπει να προστατευθούν οι πολίτες της Λιβύης από το καθεστώς του Καντάφι. Η επίσημη ανακοίνωση έγινε δια στόματος του τότε Προέδρου των ΗΠΑ, Μπαράκ Ομπάμα, ο οποίος είχε ανακοινώσει ότι: «η πρόληψη μαζικών θηριωδιών και γενοκτονιών αποτελεί βασική προτεραιότητα της εθνικής ασφάλειας και θεμελιώδες ηθικό καθήκον των ΗΠΑ»¹²⁴.

Ο Καντάφι, σε μια ομιλία του, έφτασε στο σημείο να παρομοιάζει τους αντάρτες με κατσαρίδες, απειλώντας με έναν αδυσώπητο πόλεμο κατοικιών στη Βεγγάζη, κάτι που ορθώς ερμηνεύτηκε από τη διεθνή κοινότητα ως μαζική απειλή για τον ίδιο του τον πληθυσμό. Υπήρχε ο φόβος ότι το καθεστώς Καντάφι θα διέπραττε εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας και περαιτέρω εγκλήματα πολέμου κατά του ίδιου του του πληθυσμού¹²⁵. Οι βιαιότητες του Καντάφι, πίεζαν τα δυτικά κράτη να δείξουν ότι δε μένουν απαθή μπροστά σε τέτοια εγκλήματα και επίσης υπό την πίεση που απέρρεε από την «ευθύνη για προστασία», κάμφθηκαν οι όποιες περαιτέρω αμφιβολίες υπήρχαν σχετικά με το αν ανθρωπιστικοί λόγοι επέβαλλαν την επέμβαση ή όχι. Το Συμβούλιο Ασφαλείας έκανε συνεχείς προσπάθειες για έκκληση προς την κυβέρνηση της Λιβύης να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα και να προστατέψει τους πολίτες της, σταματώντας τις επιθέσεις προς αμάχους. Βλέποντας όμως τη μη συμμόρφωση των κυβερνητικών δυνάμεων του

¹²² Χελιά Ει., *Διεθνής Κοινότητα και Εύθραυστα Κράτη. Διλήμματα της Διεθνούς Οργάνωσης*, 2020, Αθήνα, Ποιότητα, σελ. 307-308

¹²³ ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 1

¹²⁴ Χελιά Ει., ο.π., σελ. 310

¹²⁵ Perthes V., *Der Aufstand – Die arabische Revolution und ihre Folgen*, 2011, Bonn, Pantheon, σελ.

Καντάφι, εξέδωσε την Απόφαση 1973 για προστασία του πληθυσμού. Συγκεκριμένα η Απόφαση 1973 εξουσιοδοτούσε τη χρήση ένοπλων δυνάμεων «για την πρόληψη της άμεσης ή έμμεσης παροχής, πώλησης ή μεταφοράς προς τη Λιβυκή Αραβική Τζαμαχίρια...πολεμικού υλικού κάθε τύπου...». Το NATO ξεκίνησε τη δράση του, με την στρατιωτική επιχείρηση «Ενωμένος Προστάτης» (Unified Protector), βάσει της Απόφασης του Συμβουλίου Ασφάλειας και προέβη σε βομβαρδισμούς στο έδαφος της Λιβύης. Οι βομβαρδισμοί του NATO είχαν ως στόχο το αμυντικό εναέριο σύστημα της χώρας και φιλοκυβερνητικές δυνάμεις και φιλοκυβερνητικά κτήρια, κυρίως έξω από τη Βεγγάζη. Εδώ διαπιστώνεται ότι, ενώ η Απόφαση 1973, προέβλεπε τη συγκρότηση μια ευρύτερης συμμαχίας, η οποία θα βοηθούσε στην προστασία του τοπικού πληθυσμού, από τις επιθέσεις των δυνάμεων του Καντάφι, το NATO ενήργησε βομβαρδισμούς των κυβερνητικών δυνάμεων και κτηρίων αξιωματούχων του καθεστώτος, γεγονός το οποίο προκάλεσε αμφιβολίες, εάν ο πραγματικός σκοπός της επέμβασης ήταν η προστασία του πληθυσμού και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή η στήριξη των αντικαθεστωτικών δυνάμεων για την ανατροπή του καθεστώτος του Καντάφι. Η επιχείρηση «Ενωμένος Προστάτης» έληξε με τη δολοφονία του Καντάφι, από αντικαθεστωτικές δυνάμεις¹²⁶.

6.3 Η επέμβαση του NATO

Η επέμβαση του NATO στη Λιβύη, που νομιμοποιήθηκε από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και την συμπερίληψη της «ευθύνης για προστασία», διαψεύδει το γεγονός ότι το NATO και οι σύμμαχοι του, έχουν υπερβεί την εντολή του ΟΗΕ να προστατέψουν τον άμαχο πληθυσμό της Λιβύης, υποστηρίζοντας ενεργά τους αντάρτες με τις αεροπορικές επιδρομές τους για την αλλαγή του καθεστώτος στη Λιβύη¹²⁷. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι η παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας στη Λιβύη ήταν αναγκαία, δεδομένου ότι η έρευνα που έγινε από το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τη Διεθνή Αμνηστία για τον εμφύλιο πόλεμο, θα μπορούσε να αποδείξει κατάφορα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας από το καθεστώς του Καντάφι¹²⁸. Το επιχείρημα του NATO ήταν ότι οι ανθρωπιστικές συνέπειες μιας πιθανής παραμονής του Καντάφι στην εξουσία, θα αποδεικνύονταν καταστροφικές για τους Λίβυους πολίτες, αλλά και για τη διεθνή κοινότητα¹²⁹. Ωστόσο, τα εγκλήματα πολέμου που διαπράχθηκαν από τις δυνάμεις της αντιπολίτευσης, τα οποία φαίνονται ιδιαίτερα στην σύλληψη του Καντάφι και των τελευταίων έμπιστων προσώπων του, επίσης αγνοήθηκαν¹³⁰. Περαιτέρω, οι ίδιες οι επιχειρήσεις του NATO αμφισβητούνται επίσης, καθώς προέκυψαν ασυνέπειες στην επιχείρηση. Το Παρατηρητήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναφέρει ότι: «σε επτά από τις οκτώ περιοχές επίθεσης, [...] δεν υπήρχε σαφής στρατιωτικός στόχος.»

¹²⁶ Χειλά Ει., ο.π., σελ. 310-311

¹²⁷ Perthes V., ο.π., σελ. 88

¹²⁸ Libyen: Streubomben treffen Misrata, 2011, διαθέσιμο στο: [Libyen: Streubomben treffen Misrata | Human Rights Watch \(hrw.org\)](https://www.hrw.org/libya/streubomben-treffen-misrata), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]

¹²⁹ Χειλά Ει., ο.π., σελ. 312

¹³⁰ Libyen: Neue Beweise für Massenhinrichtung bei Gaddafis Tod, 2012, διαθέσιμο στο: [Libyen: Neue Beweise für Massenhinrichtung bei Gaddafis Tod | Human Rights Watch \(hrw.org\)](https://www.hrw.org/libya/neue-beweise-fuer-massenhinrichtung-bei-gaddafis-tod), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]

Επομένως, σε αυτές τις περιπτώσεις θα μπορούσε ενδεχομένως να υπάρξει παραβίαση του δικαίου του πολέμου, η οποία θα πρέπει να διερευνηθεί¹³¹.

Παρόλο που η επέμβαση πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της «ευθύνης για προστασία», η επιχείρηση του NATO παραβίασε ορισμένες Αρχές της. Η βίαιη αλλαγή καθεστώτος, μέσω της επίθεσης που υποστηρίχθηκε από το NATO αποτελούσε παραβίαση του κανόνα «ευθύνη για προστασία», καθώς το πρωτόκολλο ICISS ήδη αναφέρει ρητά ότι η αλλαγή καθεστώτος δεν ήταν θέμα εγκαθίδρυσης νέας κυβέρνησης, αλλά προστασίας του πληθυσμού μιας χώρας από ορισμένα εγκλήματα¹³². Μπορεί να είναι αμφισβητήσιμο εάν ο λαός της Λιβύης θα ήταν καλύτερα μελλοντικά με το καθεστώς του Καντάφι, αλλά με την εσκεμμένη υποστήριξη της ανατροπής του καθεστώτος, υπονομεύθηκε η «ευθύνη για προστασία». Η επιλογή στρατιωτικών στόχων μπορεί επίσης να θεωρηθεί ως υπονόμευση της «ευθύνης για προστασία», καθώς δεν ήταν ανάλογη με την αναλογικότητα της σύγκρουσης. Υποστηρίζοντας τους αντάρτες στην πορείας τους προς την Τρίπολη, το NATO ξεπέρασε τα όρια της εντολής του ΟΗΕ. Επιπλέον, η επιθετική απόρριψη των ειρηνευτικών προσφορών του Καντάφι ήταν αντίθετη με το πνεύμα της «ευθύνης για προστασία». Στο ψήφισμα του ΟΗΕ δηλώθηκε σαφώς η πρόθεση να επιτευχθεί κατάπαυση του πυρός μεταξύ των μερών¹³³. Συγκεκριμένα το ψήφισμα αναφέρει ότι: «απαιτείται να ενταθούν οι προσπάθειες για την εξεύρεση λύσης στην κρίση, η οποία να ανταποκρίνεται στα νόμιμα αιτήματα του λιβυκού λαού και σημειώνει τις αποφάσεις του Γενικού Γραμματέα να στείλει τον Ειδικό Απεσταλμένο του στη Λιβύη και του Συμβουλίου Ειρήνης και Ασφάλειας της Αφρικανικής Ένωσης καθώς επίσης και την ad hoc Επιτροπή Υψηλού Επιπέδου στη Λιβύη, με στόχο τη διευκόλυνση του διαλόγου που θα οδηγήσει στις πολιτικές μεταρρυθμίσεις, που είναι απαραίτητες για την εξεύρεση μιας ειρηνικής και βιώσιμης λύσης»¹³⁴.

Επιπρόσθετα, το Παρατηρητήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και η Διεθνής Αμνηστία επέμεναν ότι το NATO δεν είχε καμία δική του έρευνα για την επιχείρηση στη Λιβύη. Συνοπτικά, η επιχείρηση στη Λιβύη ήταν αναγκαία, επειδή ο ίδιος ο Καντάφι απειλούσε να προβεί σε πράξεις που ισοδυναμούσαν με εγκλήματα πολέμου ή επειδή είχαν ήδη διαπραχθεί εγκλήματα κατά του άμαχου πληθυσμού του, τα οποία ήταν απαράδεκτα, σύμφωνα με τις Αρχές της «ευθύνης για προστασία»¹³⁵. Παρ' όλα αυτά, η επέμβαση του NATO και των συμμάχων του επιβάλλοντας την αλλαγή καθεστώτος, έθεσαν υπό αμφισβήτηση τη βασική ιδέα της «ευθύνης για προστασία» και ως εκ τούτο υπονόμευσαν τις Αρχές και τους στόχους που αξίζει να προστατεύονται. Είναι αμφίβολο εάν ο λιβυκός λαός θα ήταν καλύτερα χωρίς τον Καντάφι και είναι εικασία πώς θα ήταν η Λιβύη σήμερα αν είχε ακολουθήσει διαφορετικό δρόμο. Παρ' όλα αυτά θα μπορούσε

¹³¹ NATO: Zivile Opfer in Libyen untersuchen, 2012, διαθέσιμο στο: [NATO: Zivile Opfer in Libyen untersuchen | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]

¹³² ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, ο.π., σελ. 35

¹³³ Merkel R., *Die Intervention der NATO in Libyen*, 2011, διαθέσιμο στο: [Merkel gesetzt_endg \(zis-online.com\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023], σελ. 772

¹³⁴ UN Security Council, *Resolution 1973*, 2011, New York, σελ. 2

¹³⁵ Amnesty International, ο.π., σελ. 7

να είχε αναζητηθεί ένας λιγότερο αιματηρός τρόπος, ο οποίος πιθανόν να είχε επιφέρει την πτώση του Καντάφι, χωρίς να τους αφήσει στην αιματηρή εκδίκηση¹³⁶.

Τέλος, μετά την ανατροπή του Καντάφι και την αλλαγή του καθεστώτος, η βούληση της διεθνούς κοινότητας να εφαρμόσει την «ευθύνη για προστασία», δεν ήταν ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο. Αυτό που υπερίσχυσε ήταν ότι «η Λιβύη ανήκει στους Λίβυους». Με αυτόν τον τρόπο τα κράτη αποστασιοποιήθηκαν από μια χώρα που πλέον βρισκόταν σε εμφύλιο πόλεμο. Η UNSMIL, η οποία βοήθησε τη μεταβατική φάση του καθεστώτος, ενισχύοντας τους κρατικούς θεσμούς προς αυτή την κατεύθυνση, περιορίστηκε στη συνέχεια σε συμβουλευτικό και τεχνικό ρόλο¹³⁷.

6.4 Η κριτική στη Νατοϊκή επέμβαση

Παρόλο που το ψήφισμα και η αποστολή διεξήχθησαν στο όνομα της «ευθύνης για προστασία», τα μέτρα που ελήφθησαν στη Λιβύη προκάλεσαν έντονη συζήτηση στη διεθνή κοινότητα. Υπήρξαν φωνές που χαιρέτησαν την επέμβαση του ΝΑΤΟ, θεωρώντας την ένα βήμα προς τα μπροστά, αλλά υπήρξαν και φωνές που την επέκριναν έντονα και τη θεώρησαν οπισθοδρόμηση. Ο καθηγητής Διεθνούς Δικαίου, Hans-Joachim Heinze, για παράδειγμα, τάσσεται υπέρ των υποστηρικτών της εντολής και της ανάπτυξης του ΝΑΤΟ, υποστηρίζοντας ότι η στρατιωτική επέμβαση στη Λιβύη ήταν καταρχήν ευπρόσδεκτη. Υποστηρίζει ότι το καθεστώς Καντάφι είχε διαπράξει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας εναντίον του λαού του και ότι το ψήφισμα 1973 ήταν η λογική συνέπεια, καθώς τα προηγούμενα διπλωματικά μέσα δεν ήταν αποτελεσματικά. Συγκεκριμένα δήλωσε: «Μετά την έκκληση του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, Ban Ki – Moon, για κατάπαυση του πυρός και αφού οι προσπάθειες για διπλωματική λύση παρέμειναν άκαρπες, το Συμβούλιο Ασφαλείας υιοθέτησε το ψήφισμα 1970 στις 26 Φεβρουαρίου του 2011. Κάλεσε στη συνέχεια τη λιβυκή κυβέρνηση να σεβαστεί τα ανθρώπινα δικαιώματα. Επιπλέον, το θέμα παραπέμφθηκε στο Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, το οποίο επρόκειτο να καθορίσει εάν η λιβυκή ηγεσία είχε διαπράξει εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. Ταυτόχρονα, επιβλήθηκαν μη στρατιωτικές κυρώσεις για την επιβολή νομοταγούς συμπεριφοράς. Τα μέτρα αυτά αποδείχθηκαν πολύ αδύναμα, καθώς η σύγκρουση κορυφώθηκε και όλο περισσότερα θύματα θα έπρεπε να θρηνήσουμε. Είναι στη λογική του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ότι έπρεπε να ληφθούν σοβαρές κυρώσεις και μάλιστα στρατιωτικές. Αυτό συνέβη στις 17 Μαρτίου του 2011, με το ψήφισμα 1973. Εξουσιοδότησε τα κράτη μέλη που κοινοποίησαν στον Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ την ενέργεια αυτή, να λάβουν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την προστασία των αμάχων που κινδυνεύουν από επιθέσεις και την προστασία των περιοχών που κατοικούνται α΄ο αμάχους.» Υποστήριξε επίσης ότι σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ, η επέμβαση στη Λιβύη ήταν δικαιολογημένη, επειδή τα εγκλήματα του καθεστώτος του Καντάφι αποτελούσαν απειλή για την παγκόσμια ειρήνη και επομένως, το Συμβούλιο Ασφαλείας είχε την ευθύνη να επέμβει στη Λιβύη. Το Συμβούλιο Ασφαλείας είναι

¹³⁶ Perthes V., ο.π., σελ. 86-87

¹³⁷ Χειλά Ει., ο.π., σελ. 316

πολιτικό και όχι νομικό όργανο, και πάντα θα υπάρχουν συζητήσεις σχετικά με τη νομιμότητα ή μη μιας στρατιωτικής επιχείρησης¹³⁸.

Από την άλλη πλευρά, ο καθηγητής Ποινικού Δικαίου και Φιλοσοφίας του Δικαίου, Merkel Reinhard, στο άρθρο του: «*Η στρατιωτική επέμβαση κατά του Καντάφι είναι παράνομη*», εξηγεί ότι η επιχείρηση στη Λιβύη δεν δικαιολογείται, επειδή η αλλαγή του καθεστώτος επήλθε, με το να πάρει το NATO το μέρος των ανταρτών. Πιο αναλυτικά υπογραμμίζει ότι: «Ο στόχος της ανατροπής ενός τυράννου και η βοήθεια των ένοπλων εξεγερμένων για να το επιτύχουν, δεν αποτελεί νόμιμο έρεισμα για βίαιη επέμβαση τρίτων κρατών. Οι λόγοι γι' αυτό δεν είναι μόνο αυτοί του θετικού Διεθνούς Δικαίου, αν και βρίσκονται εκεί σε πολλά σημεία, όπως για παράδειγμα στο Άρθρο 3 του δεύτερου Πρωτοκόλλου των Συμβάσεων της Γενεύης του 1977 ή στην Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου στη διένεξη μεταξύ Νικαράγουα – ΗΠΑ, από το 1986. Οι κανόνες αυτοί απαγορεύουν αυστηρά την στρατιωτική επέμβαση σε εμφυλίους πολέμους σε ξένο έδαφος». Επικρίνει επίσης την υποστήριξη του NATO προς την αντιπολίτευση, επισημαίνοντας ότι ένα νέο «δημοκρατικό κράτος» θα δυσκολευτεί να επιβιώσει, εάν του λείπουν τα θεμέλια. Τέλος κατά την άποψή του, η δήλωση των Αμερικανών και Βρετανών ηγετών για την ανατροπή του Καντάφι, ως πρωταρχικού στόχου, είναι αμφισβητήσιμη, καθώς η προστασία του άμαχου πληθυσμού έχει παραμεληθεί¹³⁹.

6.5 Αποτίμηση της επέμβασης

Οι χειρισμοί στην κρίση της Λιβύης, από τη διεθνή κοινότητα, ανέδειξαν την εξαιρετική δυσκολία των ισχυρών κρατών να διαμορφώσουν τις εσωτερικές προτιμήσεις τους, παρά την αδιαμφισβήτητη θέλησή τους να βοηθήσουν έναν λαό που είχε υποστεί πολλά, αλλάζοντας τον τρόπο διαβίωσής του προς το καλύτερο. Πιο συγκεκριμένα ο ρόλος της Γαλλίας, της Μ. Βρετανίας και των ΗΠΑ, ενώ στην αρχή έδειξαν αποφασιστικότητα για την ανατροπή του καθεστώτος του Καντάφι, στην συνέχεια δεν συνέχισαν τις προσπάθειες για στήριξη και ανοικοδόμηση της Λιβύης, παρά μόνο με κάποια προγράμματα στήριξης σε κάποιους τομείς της κοινωνίας, οι οποίες απέτυχαν.

Η κρίση της Λιβύης έρχεται να επιβεβαιώσει ότι τα όρια μεταξύ ανθρωπιστικής επέμβασης και πολέμου είναι δυσδιάκριτα, εφόσον ο πόλεμος αποτελεί το βασικό εργαλείο για την αντιμετώπιση μιας ανθρωπιστικής κρίσης. Επίσης, η πολύ σύντομη αποχώρηση των στρατευμάτων των εμπλεκόμενων χωρών από τη Λιβύη, μετά την αλλαγή του καθεστώτος, αποκαλύπτει την επικράτηση των εθνικών συμφερόντων των κρατών, έναντι του ανθρωπιστικού κριτηρίου, το οποίο νομιμοποιεί την στρατιωτική επέμβαση¹⁴⁰.

Συνοψίζοντας, αυτό που μπορεί να ειπωθεί με σαφήνεια, είναι ότι η επέμβαση στη Λιβύη μπορεί να θεωρηθεί δικαιολογημένη, με την έννοια της πρόθεσης της

¹³⁸ Heinze H., *Meinung: Militärische Intervention in Libyen ist grundsätzlich zu begrüßen*, 2012, διαθέσιμο στο: [Meinung: Militärische Intervention in Libyen ist grundsätzlich zu begrüßen | Kriege und Konflikte | bpb.de](https://www.bpb.de/nachrichten/kriege-und-konflikte/144444/meinung-militaerische-intervention-in-libyen-ist-grundsatzlich-zu-begrueuen-kriege-und-konflikte-bpb-de), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023]

¹³⁹ Merkel R., *Die Militärintervention gegen Gaddafi ist illegitim*, 2011, διαθέσιμο στο: [Völkerrecht contra Bürgerkrieg: Die Militärintervention gegen Gaddafi ist illegitim - Feuilleton - FAZ](https://www.faz.net/aktuell/politik/ausland/die-militaerintervention-gegen-gaddafi-ist-illegitim-feuilleton-144444.html), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023]

¹⁴⁰ Χειλά Ει., ο.π., σελ. 324-326

«ευθύνης για προστασία». Από κει και έπειτα, η εφαρμογή της από το ΝΑΤΟ και τους συμμάχους του, υπερέβησαν τα όρια της εντολής κατά τη χρήση στρατιωτικών μέσων με σκοπό να αλλάξουν το καθεστώς του Καντάφι, το οποίο είχε επιδοθεί σε βιαιότητες κατά του λιβυκού λαού.

■ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΜΟΝΟΠΩΛΕΙΟΥ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΗΣ ΒΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Ο ΟΗΕ από μόνος του δε φαίνεται να μπορεί να λύσει το πρόβλημα του μονοπωλίου της βίας¹⁴¹. Θεωρητικά το μονοπώλιο αυτό, το κατέχει μόνο ο ΟΗΕ, διότι θα έπρεπε να παρεμβαίνει σε όλες τις περιπτώσεις που απειλείται η διεθνής ειρήνη και ασφάλεια και καταπατούνται τα ανθρώπινα δικαιώματα¹⁴². Ο ΟΗΕ χρειάζεται μεταρρύθμιση, αλλά αυτό δεν είναι εφικτό σύμφωνα με την υπάρχουσα ισορροπία δυνάμεων. Η ιδέα και μόνο μιας διεθνούς Αρχής δεν αποτελεί ιδιαίτερο θέμα για πολλές κυβερνήσεις, μέχρι να αντιμετωπίσουν μια πραγματική καταστροφή και να είναι πολύ αργά για μια ουσιαστική διεθνή δράση. Ακόμα και αν αυτή η άποψη είναι υπερβολική, ο ΟΗΕ χάνει μεγάλο μέρος της σημασίας του στις διεθνείς σχέσεις των μεγάλων δυνάμεων.

Υπό τις συνθήκες των συγκρούσεων σε μια συγκεκριμένη περιοχή ή κράτος οι Διεθνείς Οργανισμοί, ιδίως τα Ηνωμένα Έθνη, ήταν μέχρι σήμερα απαραίτητοι ως φύλακες της ειρήνης. Τα κράτη που ξεκινούν την επίλυση των συγκρούσεων απευθύνονται σχεδόν πάντα σε αυτούς τους Οργανισμούς και έχουν σοβαρούς λόγους για να το κάνουν. Πρώτα απ' όλα, τίθεται υπό αμφισβήτηση η νομιμότητα της στρατιωτικής δράσης. Υπό την εντολή ενός ή περισσότερων Διεθνών Οργανισμών αυτό δεν θεωρείται στρατιωτική δράση με σκοπό την επίθεση, αλλά με σκοπό την εγκαθίδρυση της ειρήνης. Η εντολή του ΟΗΕ δεν είναι πάντα δεδομένη σε όλες τις περιπτώσεις συγκρούσεων, διότι σε περιφερειακό επίπεδο, ο ΟΗΕ απέχει από ορισμένες συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα, μην μπορώντας να εκτιμήσει σωστά την κατάσταση¹⁴³. Η ικανότητα του ΟΗΕ στο μονοπώλιο της βίας περιορίζεται στη βούληση των μόνιμων μελών του και αυτό διότι δεν μπορεί να πράξει περισσότερα από όσα του επιτρέπουν τα μέλη αυτά¹⁴⁴. Στην περίπτωση αυτή, οι εμπνευστές της σχεδιαζόμενης παρέμβασης απευθύνονται στους μικρότερους περιφερειακούς Οργανισμούς, προκειμένου να λάβουν την έγκρισή τους, η οποία μπορεί αργότερα να αποτελέσει τη βάση για την ανάκτηση της νομιμότητας της επέμβασης.

Μία λύση στο πρόβλημα αυτό, είναι ο σχηματισμός εθνικών και διεθνών συμπράξεων ασφαλείας και η εγκαθίδρυση της λεγόμενης «παγκόσμιας δημοκρατίας» που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ως πιθανοί τρόποι επίλυσης των συγκρούσεων. Σήμερα, ο ΟΗΕ χρειάζεται μια μεταρρύθμιση για να μπορέσει να νομιμοποιήσει ακόμη περισσότερο τις αποστολές του. Θα πρέπει να εξελιχθεί σε έναν παγκόσμιο θεσμό για να μπορεί να ρυθμίζει τις διακρατικές σχέσεις. Επίσης η δημιουργία ενός μοντέλου παγκόσμιας δημοκρατίας της κοινωνίας των πολιτών, βασισμένο σε διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (όπως η Διεθνής Αμνηστία), που θα μπορέσει να αποτελέσει

¹⁴¹ Ferdowsi Prof. M. A., Opitz P.J., *Terrorismusbekämpfung im Rahmen des UN-Systems – Zu den Schwierigkeiten der globalen Bearbeitung des Terrorismusproblems. Eine Untersuchung im Rahmen des Global Governance-Ansatzes*, 2007, München, Institut für Politische Wissenschaft der Ludwig-Maximilians-Universität München, σελ. 77

¹⁴² Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 412

¹⁴³ Ferdowsi Prof. M. A., Opitz P.J., ο.π., σελ. 77-79

¹⁴⁴ Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), ο.π., σελ. 713

αντίβαρο στους παγκόσμιους οικονομικούς παράγοντες¹⁴⁵. Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις με τη δημιουργία δικτύων, όπως για παράδειγμα: ο Ιωβηλαίος 2000 και Διεθνής Εκστρατεία για την Απαγόρευση των Ναρκών, έχουν πετύχει σημαντικές αλλαγές στην πολιτική στο παγκόσμιο σύστημα, όσον αφορά την ασφάλεια, σε αντίθεση με τις κυβερνήσεις των κυριάρχων κρατών¹⁴⁶. Επιπλέον η δημιουργία ενός μοντέλου «κοσμοπολίτικης δημοκρατίας», που ανταποκρίνεται στην ανάδυση ενός υπερεθνικού πολιτικού χώρου, σχεδιάζει ταυτόχρονα ένα σύνθετο πολυεπίπεδο πολιτικό σύστημα. Αυτό νοείται ως μια πολυεπίπεδη θεσμική δομή που κυμαίνεται από το τοπικό στο περιφερειακό, από το εθνικό στο υπερεθνικό και το διεθνικό επίπεδο¹⁴⁷.

Τέλος, ενισχύοντας τους πιο πάνω ισχυρισμούς, αξίζει να τονιστεί ότι η θέση ισχύος των Μεγάλων Δυνάμεων δεν έχει αλλάξει από το παρελθόν. Ο Χάρτης του ΟΗΕ ουσιαστικά έδωσε νομική και θεσμική προστασία στις μικρές ή μεσαίου μεγέθους χώρες, οι οποίες δε θα εμπλέκονταν σε καμία περίπτωση σε διαμάχη με κάποια από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Αυτό συμβαίνει διότι αν και δεν επιτρέπεται σε κανένα κράτος να χρησιμοποιήσει αυθαίρετα βία, εντούτοις οι Μεγάλες Δυνάμεις μπορούν να παραβούν την απαγόρευση αυτή και να μην υποστούν τις κυρώσεις που προβλέπονται βάσει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη, λόγω του δικαιώματος βέτο που έχουν κάθε μια από αυτές. Η πρόοδος όμως που έχει γίνει, στην σύγχρονη εποχή είναι ο παράγοντας που βοηθάει την αποτροπή των συγκρούσεων και της παραβίασης του Διεθνούς Δικαίου και αυτός είναι ο ρόλος της κοινής γνώμης στις δημοκρατικές χώρες, όπου η εσωτερική νομιμοποίηση παίζει καθοριστικό ρόλο, για το πράσινο φως στις περιπτώσεις στρατιωτικών συγκρούσεων ή επεμβάσεων. Γι' αυτόν τον λόγο, η δημιουργία μιας παγκόσμιας δημοκρατίας της κοινωνίας των πολιτών, είναι εξαιρετικά σημαντική¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Ferdowsi Prof. M. A., Opitz P.J., ο.π., σελ. 77-79

¹⁴⁶ Baylis J., Smith S., Owens P., ο.π., σελ. 468

¹⁴⁷ Ferdowsi Prof. M. A., Opitz P.J., ο.π., σελ. 79-82

¹⁴⁸ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 413

■ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Η ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΤΟΝ 21ο ΑΙΩΝΑ

8.1 Αδυναμίες και Λύσεις

Παρατηρώντας τα γεγονότα του 21^{ου} αιώνα, είναι σαφές ότι οι Διεθνείς Οργανισμοί έχουν αποτύχει συχνά στη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας¹⁴⁹. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτυχίας αποτελούν οι αποστολές στην Σομαλία, τη Ρουάντα και τη Βοσνία. Η στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ στην Σομαλία, με την υποστήριξη του ΟΗΕ, κατέληξε σε απόσυρση των στρατευμάτων το 1995, ενώ οι εχθροπραξίες μεταξύ των πολέμαρχων συνεχίστηκαν. Στη Ρουάντα, οι δυνάμεις του ΟΗΕ, παρέμειναν θεατές μπροστά στη γενοκτονική σφαγή που λάμβανε χώρα και τέλος στην Σρεμπρένιτσα, μια θεωρητικά ασφαλής περιοχή της Βοσνίας, υπό την υποστήριξη ολλανδικού τάγματος, διαπράχθηκαν οι χειρότερες μαζικές δολοφονίες από τις δυνάμεις των Σέρβο-Βόσνιων¹⁵⁰. Ωστόσο θα ήταν άτοπο να κατηγορηθεί μόνο ο ΟΗΕ γι' αυτήν την αποτυχία. Συγκεκριμένα τα προβλήματα που παρατηρούνται στον ΟΗΕ είναι: πρώτον, η κακή διαχείριση και η χρηματοδότηση¹⁵¹, με το σύνολο των μελών του να χρωστάει, το 2005 2,3 δις. Ευρώ, με τις ΗΠΑ να αντιστοιχούν στο 43% του συνολικού χρέους¹⁵² και δεύτερον η γραφειοκρατική νοοτροπία και ταυτόχρονα η υπερβολική έμφαση στην συζήτηση των γραφειοκρατικών θεμάτων¹⁵³. Ο ΟΗΕ εξαιτίας της γραφειοκρατίας του, παραμένει δυσλειτουργικός και διευρυνόμενος. Γίνεται ολοένα και πιο περίπλοκος και με πολλές επικαλύψεις, δείχνοντας τις προσπάθειες για εξορθολογισμό του, να επιδεινώνουν την κατάσταση¹⁵⁴. Ο ΟΗΕ ιδρύθηκε με σκοπό τον συντονισμό των κρατών-μελών για την επίτευξη συλλογικών στόχων, βασιζόμενος στο «γκροτιανό παράδειγμα», δηλαδή ενός κόσμου με κύριο χαρακτηριστικό του την άναρχη κοινωνία, προσανατολισμένη στον ατομικισμό, όπου κάθε δρώντας επιδιώκει τα συμφέροντά του και σπάνια ενδιαφέρεται για το κοινό καλό της κοινότητας. Εστίασε στην κυριαρχία των κρατών, δίνοντας έμφαση στην κυρίαρχη θέση των Μεγάλων Δυνάμεων. Η προσπάθεια συντονισμού των κρατών, με την πάροδο του χρόνου, έτεινε προς το «καντιανό μοντέλο», δηλαδή σε μια διεθνή κοινότητα που βασίζεται στην συνεργασία και στην προαγωγή μετα-εθνικών συμφερόντων και αξιών¹⁵⁵. Αυτό που πρέπει να κάνει είναι να συστρατεύσει όλα τα κράτη προς τον προσανατολισμό τους για την εξυπηρέτηση του συλλογικού συμφέροντος. Επίσης θα πρέπει να αποκτήσει οικονομική, πολιτική και στρατιωτική αυτονομία και να μη βασίζεται (όπως γίνεται σήμερα) στην αποκλειστική στήριξη των κρατών και ιδίως των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες παράσχουν (συνήθως) βοήθεια όταν οι στόχοι του Οργανισμού συμβαδίζουν με τους γενικούς εθνικούς στόχους τους. Το Συμβούλιο Ασφαλείας απαιτείται να γίνει πιο αποδοτικός μηχανισμός και να μη βασίζεται αποκλειστικά στους νικητές του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ως μόνιμα μέλη,

¹⁴⁹ Στο ίδιο, σελ. 393

¹⁵⁰ Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), σελ. 721-722

¹⁵¹ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 393

¹⁵² Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), σελ. 731-732

¹⁵³ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 393

¹⁵⁴ Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), σελ. 731

¹⁵⁵ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 393

αλλά από την σημερινή πλειοψηφία των παγκόσμιων συντελεστών στρατιωτικής και οικονομικής ισχύος. Η πρόταση των Ηνωμένων Πολιτειών είναι να αυξηθούν τα μέλη του Συμβουλίου, με την προσθήκη της Γερμανίας και της Ιαπωνίας, με σκοπό την περαιτέρω οικονομική ενίσχυση των ειρηνευτικών αποστολών, χωρίς όμως να έχουν δικαίωμα βέτο. Μεγάλο μέρος της ευθύνης, όσον αφορά τα περιθώρια βελτίωσής του, είναι η εξέχουσα θέση των ΗΠΑ, οι οποίες ενώ είναι διατεθειμένες να συμβάλουν στις επιχειρήσεις ειρήνευσης του ΟΗΕ, αυτό το πράττουν μόνο στο βαθμό που το επιβάλλει το εθνικό τους συμφέρον. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Υπουργείου Εξωτερικών των Ηνωμένων Πολιτειών: «ούτε οι ΗΠΑ, ούτε η διεθνής κοινότητα έχουν την εντολή, τους πόρους ή τη δυνατότητα επίλυσης κάθε διαμάχης [...]». Σύμφωνα με τον Bertrand, η δήλωση αυτή αποτελεί τη «θανατική καταδίκη» της συλλογικής ασφάλειας¹⁵⁶. Είναι επίσης σημαντικό να αναφερθεί, ότι για τη μη επίτευξη της παγκόσμιας ασφάλειας, βασικό ρόλο παίζουν τα δυσεπίλυτα πολιτικά προβλήματα, εξαιτίας των βαθιά ριζωμένων εντάσεων που έχουν προκύψει ιστορικά από τις διαφορετικές πολιτικές, εθνοτικές, οικονομικές και ιδεολογικές αξιώσεις¹⁵⁷.

Τα επιτεύγματα του ΟΗΕ προς την κατεύθυνση της διατήρησης της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας είναι πολλά και θα ήταν άδικο να τα παραβλέψουμε. Πρώτον, η συμμετοχή ενός κράτους στον ΟΗΕ αποτελεί ταυτόχρονα και τη διεθνή νομιμοποίησή του. Δεύτερον, αποτελεί ένα αναγκαίο φόρουμ, στο οποίο τα κράτη έρχονται σε επαφή, ασκώντας πολυμερή διπλωματία, που σε περίπτωση απουσίας του, κάτι τέτοιο θα ήταν δύσκολα πραγματοποιήσιμο. Τρίτον, έχει επιτύχει σημαντικά επιτεύγματα στα πεδία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της από-αποικιοποίησης, της ανάπτυξης του Διεθνούς Δικαίου, της προστασίας του περιβάλλοντος και της προώθησης νέων αξιών στη διεθνή κοινότητα. Τέταρτον, πέτυχε την συμμετοχή μη κρατικών δρώντων και κυρίως Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, στη διεθνή πολιτική διεργασία¹⁵⁸. Επίσης εξαιρετικά σημαντικό είναι η εποπτεία των εκλογικών διαδικασιών σε διάφορα μέρη του κόσμου¹⁵⁹. Η επιτυχημένη διαχείριση αρκετών ειρηνευτικών αποστολών (Κονγκό, Ναμίμπια, Καμπότζη, Μοζαμβίκη, Σιέρα Λεόνε, Ελ Σαλβαδόρ κ.α.), σε σχέση με το ύψος των ανθρώπινων απωλειών και της οικονομικής καταστροφής που προκαλεί μια σύγκρουση¹⁶⁰. Επιπρόσθετα, κατάφερε τον συσχετισμό με περιφερειακούς Οργανισμούς, όπως ο ΟΑΣ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Αραβικό Σύνδεσμο κ.α., αλλά και με το ΝΑΤΟ και τον ΟΑΣΕ, τους οποίους αν τους δούμε με γεωγραφικούς όρους, δε θεωρούνται περιφερειακοί. Στόχος του συσχετισμού αυτού είναι η ενίσχυση του ρόλου του στην ειρηνική επίλυση των διενέξεων και διαφορών και στην επιβολή της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Συνεπώς η στροφή προς έναν παγκόσμιο Οργανισμό για συνδυασμένη δράση, με την αμοιβαία συνδρομή περιφερειακών (και μη) Οργανισμών και την αξιοποίηση των νέων ιδεών και αξιών και ταυτόχρονα τη δίκαιη και

¹⁵⁶ Bertrand M., *The UN as an Organization. A Critique of its Functioning*, in: *European Journal of International Law*, Volume 6, Issue 3, 1995, σελ. 352

¹⁵⁷ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 394-395

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σελ. 395

¹⁵⁹ Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), σελ. 731

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σελ. 721

έξυπνη κατανομή των προσπάθειών μπορεί να αποδειχθούν λειτουργικές στη μείωση και περιορισμό των κενών που υπάρχουν στη διεθνή κοινότητα τους 21^{ου} αιώνα σήμερα¹⁶¹.

Τέλος, στο νέο αιώνα σε εθνικό επίπεδο, τα κράτη έχουν αναπροσαρμόσει την πολιτική τους, ενόψει νέων προκλήσεων. Πιο συγκεκριμένα, μετά την πτώση του διπολισμού, οι αστάθμητοι παράγοντες που έχουν δημιουργηθεί, γνωστοί ως ασύμμετρες απειλές, δημιούργησαν την ανάγκη για τη χάραξη νέας πολιτικής στην στρατηγική των κρατών, που βασίζεται στην συλλογική κρατική συνεργασία. Η πρόθεση είναι η διεθνής σταθερότητα, ειρήνη και ευημερία. Η παγκόσμια σταθερότητα, πορεύεται με οδηγό τα Ηνωμένα Έθνη και τον Καταστατικό Χάρτη τους. Οι διεθνείς περιφερειακοί Οργανισμοί, όπως το NATO (και η Ευρωπαϊκή Ένωση), δραστηριοποιούνται βάσει του Καταστατικού Χάρτη, με σκοπό την αποτροπή των ασύμμετρων απειλών και την καταστολή όλων των προκλήσεων¹⁶².

¹⁶¹ Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), ο.π., σελ. 395-396

¹⁶² Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 56-57

▪ ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ΟΗΕ είναι ένας παγκόσμιος διακυβερνητικός Οργανισμός που στόχο έχει τη διατήρηση της ειρήνης και της ασφάλειας της διεθνούς κοινότητας¹⁶³. Οραματίστηκε στις αρχές του, να είναι φορέας παγκόσμιας αστυνόμευσης και επιβολής του δικαίου. Το έργο του είναι εν πολλοίς επιτυχημένο αλλά αποτυγχάνει στην πλήρη επίτευξη της παγκόσμιας ειρήνης και ασφάλειας. Αυτό συμβαίνει κυρίως εξαιτίας της εξουσίας του βέτο που έχουν τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, επιδιώκοντας κάθε φορά τα δικά τους εθνικά συμφέροντα. Η σύνθεση του Συμβουλίου Ασφαλείας δεν έχει μεταβληθεί από την ίδρυση του ΟΗΕ, το 1945. Η εκπροσώπηση όλων των ηπείρων θα ήταν μια σημαντική μεταρρύθμιση και μαζί με αυτή θα αυξάνονταν και ο αριθμός των μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας. Παρόλες όμως τις μεταρρυθμίσεις που μπορούν να γίνουν προς βελτίωση, ο ΟΗΕ παραμένει ο πιο βαρυσήμαντος Οργανισμός σε αρκετούς τομείς. Η προστασία του περιβάλλοντος, η πρόληψη των συγκρούσεων, η σίτιση του παγκόσμιου πληθυσμού, η διαχείριση της παγκόσμιας υγείας σε περιόδους κρίσης, η φτώχεια είναι ορισμένοι από αυτούς τους τομείς, τους οποίους ο ΟΗΕ διαχειρίζεται με μεγάλη επιτυχία.

Το NATO είναι μια πολιτικό-στρατιωτική οντότητα, που διέπεται από κανόνες και αρχές του Διεθνούς Δικαίου¹⁶⁴ και στηρίζεται στην αρχή της ασφάλειας των κρατών-μελών του και στον ενισχυτικό ρόλο που του παρέχουν πάνω στα θέματα στρατηγικής και ασφάλειας¹⁶⁵. Με βάση την εξέλιξη του, στο πέρασμα των ετών, παρατηρείται ότι έχει προσαρμοστεί στις αλλαγές της παγκόσμιας πολιτικής. Κυρίως μετά την πτώση του κομμουνισμού στην ΕΣΣΔ, το NATO επικεντρώθηκε στην ενσωμάτωση των πρώην χωρών του Συμφώνου της Βαρσοβίας και την εξασφάλιση της ύπαρξής τους, μέσω της νέας στρατηγικής για την διασφάλιση της ειρήνης, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ευημερίας και της οικονομικής σταθερότητας. Το NATO μετά τη Σύνοδο της Λισαβόνας, το 2010, έχει περάσει σε ένα νέο δόγμα όσον αφορά τη γεωγραφική επέκταση του και αυτή έχει να κάνει με την περιοχή της Μέσης Ανατολής και της Ασίας. Οι ΗΠΑ ως η κινητήρια δύναμη του NATO έχει αναλάβει την πρωτοβουλία αρκετές φορές, και συγκεκριμένα στον πόλεμο του Κοσσυφοπεδίου και στις αποστολές στο Αφγανιστάν και στο Ιράκ, όπου έδρασαν κυρίως μονομερώς και με μοναδική στήριξη τα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη του NATO. Όσον αφορά τις νέες παγκόσμιες προκλήσεις και απειλές, το NATO λειτουργεί ως ένας Οργανισμός ασφάλειας και στρατηγικής για τη συλλογική διεθνή και περιφερειακή ασφάλεια. Ένας νέος πυλώνας, αυτός της κυβερνοασφάλειας, έχει προστεθεί πρόσφατα στην ατζέντα του NATO, με σκοπό την αντιμετώπιση κυβερνοεπιθέσεων. Γενικότερα, η συμμαχία πιστεύεται ότι θα είναι έτοιμη στο μέλλον να αντιμετωπίσει και να λύσει παγκόσμια προβλήματα με την συμμετοχή των μελών αλλά και με την προσθήκη νέων, όπως αναφέρθηκε.

¹⁶³ Cassene A., ο.π., σελ. 375

¹⁶⁴ Ευθυμίουπουλος Μ.-Π., ο.π., σελ. 79

¹⁶⁵ Στο ίδιο, σελ. 252

Σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν για τη διεθνή συνεργασία, με σκοπό την επίτευξη της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, τα κράτη ως κύριοι δρώντες του διεθνούς συστήματος ενδιαφέρονται κυρίως για συγκριτικά κέρδη, τη βελτίωση της θέσης ενός κράτους, σε σχέση με άλλα. Πιο συγκεκριμένα, η αναρχία που επικρατεί στο διεθνές σύστημα, επιβάλλει τον φόβο στα κράτη για την επιβίωσή τους και επειδή η ισχύς είναι αυτή που σε τελική ανάλυση εγγυάται την επιβίωσή τους, τα κράτη είναι αναγκασμένα να επιδιώκουν συνεχώς τη βελτίωση της θέσης τους στην ιεραρχία της διεθνούς ισχύος. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να είναι πρόθυμα για συνεργασία, μόνο όταν η συνεργασία επιφέρει συγκριτικά κέρδη για τα ίδια, αποφεύγοντας την ίδια στιγμή την συνεργασία, όταν φοβούνται ότι τα οφέλη από αυτήν είναι μικρότερα, από αυτά που θα αποκομίσουν τα άλλα κράτη¹⁶⁶. Αυτή η πολιτική είναι ιδιαιτέρως εμφανής κυρίως, στις μεγάλες δυνάμεις, οι οποίες φοβούμενες ότι θα απωλέσουν συγκριτικά κέρδη από τα υπόλοιπα (ανταγωνιστικά) κράτη, μπλοκάρουν οποιαδήποτε διεθνή συνεργασία ή παρέμβαση, η οποία εάν πραγματοποιούταν, θα έκανε βήματα υπέρ της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας.

Στην περίπτωση της Λιβύης, που αναλύθηκε, η διεθνής κοινότητα αφού εντόπισε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, από το καθεστώς του Καντάφι, αποφάσισε να επέμβει, στα πλαίσια της «ευθύνης για προστασία». Η επέμβαση έγινε από το ΝΑΤΟ και τους συμμάχους του, ύστερα από την απόφαση 1973, του Συμβουλίου Ασφαλείας, που νομιμοποιούσε την επέμβαση. Η επέμβαση δέχθηκε κριτική από τη διεθνή κοινότητα, κυρίως ως προς το τρόπο υλοποίησής της και όχι για την νομιμότητα της επέμβασης. Η συγκεκριμένη επέμβαση, επιλέχθηκε σε αυτή την εργασία, με σκοπό να δείξει την από κοινού συμβολή του ΟΗΕ και του ΝΑΤΟ, στη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Όταν απειλείται η ασφάλεια των πολιτών ενός κράτους, η διεθνής κοινότητα, μέσω των Διεθνών Οργανισμών, είναι υποχρεωμένη (ηθικά και ανθρωπιστικά) να επέμβει για τη διάσωση του πληθυσμού αυτού. Επίσης ακόμα ένας λόγος για επέμβαση της διεθνούς κοινότητας, σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι ότι η αστάθεια ενός κράτους, μπορεί να οδηγήσει σε περιφερειακή αστάθεια, με αποτέλεσμα την απειλή της ειρήνης, σε γενικευμένο επίπεδο.

Δεν υπάρχει ένα διεθνές σύστημα ασφαλείας, αλλά όπως αναλύθηκε σε αυτή την εργασία και ο ΟΗΕ και το ΝΑΤΟ διεκδικούν, από κοινού και σε συνεργατικό επίπεδο, ο καθένας όμως από την σκοπιά του, το ρόλο του «διαιτητή», σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα. Τα όσα προβλέπονται από τη Χάρτα του ΟΗΕ, τηρούνται σε μεγάλο βαθμό από τα κράτη, εκτός από τις περιπτώσεις που κάποιο ηγεμονικό κράτος ενεργήσει, βάσει των εθνικών του συμφερόντων, αυτόνομα και ασκώντας το δικαίωμα του βέτο (όντας μόνιμο μέλος) στο Συμβούλιο Ασφαλείας, «μπλοκάρει» το μηχανισμό επέμβασης του ΟΗΕ. Ο ρόλος του Διεθνούς Δικαίου είναι καθοριστικός, διότι καθορίζει τον τρόπο και τα μέσα επέμβασης της διεθνούς κοινότητας, στις διεθνείς διενέξεις και στις περιπτώσεις παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προς αυτήν την κατεύθυνση, και ο ΟΗΕ και το ΝΑΤΟ έχουν συνδράμει και οι δύο σε πλείστες περιπτώσεις, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του Κοσόβου, του Ιράν, του Αφγανιστάν, κ.α. Αξίζει να τονιστεί στο σημείο αυτό, ότι η εξωτερική ασφάλεια των κρατών είναι κύριο μέλημα της εξωτερικής

¹⁶⁶ Heywood A., ο.π., σελ. 707

τους πολιτικής και δευτερευόντως των Διεθνών Οργανισμών. Οι Διεθνείς Οργανισμοί επεμβαίνουν σε κρατικές διενέξεις όταν έχουν αποτύχει διακρατικές (ή κρατικές σε περίπτωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων) πολιτικές για την επίλυση τους.

Εν κατακλείδι, στο ερώτημα εάν οι Διεθνείς Οργανισμοί είναι επιτυχείς στη διαχείριση συγκρούσεων, αυτό μπορεί να απαντηθεί θετικά. Πρώτον έχει αποφευχθεί ένας νέος παγκόσμιος πόλεμος και δεύτερον, οι συγκρούσεις έχουν περιοριστεί σε περιφερειακό επίπεδο. Η διεθνής παρέμβαση μπορεί να παρέχει μια διαφορετική οπτική γωνία δράσης για την κατάσταση, δηλαδή να διασφαλίζει πιο αντικειμενικά μέσα επίλυσης, να προτείνει κατάλληλες λύσεις και να αποφεύγει την περιττή επιθετικότητα και τις πράξεις βίας κατά τη διάρκεια μιας στρατιωτικής επιχείρησης. Για την εγκαθίδρυση της ειρήνης, η ελαχιστοποίηση της επιθετικότητας αποτελεί βασικό ζήτημα. Η διεθνής κοινότητα οφείλει, εν γένει, να: «οικοδομήσει την ασφάλεια και σταθερότητα πάνω στη βάση της αλληλοκατανόησης και της συνεργασίας προς όφελος των μελλοντικών γενεών»¹⁶⁷.

¹⁶⁷ Στο ίδιο, σελ. 254

■ **ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ**

ΣΥΝΘΗΚΕΣ & ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΦΩΝΙΕΣ

- Joint Operation Plan of Action, 2015, Vienna, διαθέσιμο: https://eeas.europa.eu/archives/docs/statements-eeas/docs/iran_agreement/iran_joint-comprehensive-plan-of-action_en.pdf, [ημερομηνία πρόσβασης: 05 Δεκεμβρίου 2022]
- UN Security Council, *Resolution 1973*, 2011, New York
- Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, διαθέσιμο στο: [ΧΑΡΤΗΣ ΟΗΕ - Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης του ΟΗΕ - Greece \(unric.org\)](https://www.unric.org/greece/), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Baylis J., Smith S., Owens P., *Η Παγκοσμιοποίηση της Διεθνούς Πολιτικής*, 2013, Αθήνα, Επίκεντρο
- Brzezinski Z., *Η Μεγάλη Σκακιέρα*, 1998, Αθήνα, Λιβάνη
- Cassene A., Παπαρτζή Φ. (επιμ.), *Διεθνές Δίκαιο*, 2012, Αθήνα, Gutenberg
- CE.A.R.S, *Ποιοτική Ερευνά vs Ποσοτική Ερευνά*, 2022, διαθέσιμο στο: [Ποιοτική έρευνα VS ποσοτική έρευνα | Cears](https://www.cears.gr/qualitative-research-vs-quantitative-research), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Νοεμβρίου 2022]
- Cooper R., *Η Διάσπαση των Εθνών. Τάξη και Χάος τον 21^ο Αιώνα*, 2003, Αθήνα, Κέδρος
- Eur-Lex, NATO (Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου), διαθέσιμο στο: [NATO \(Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου\) \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32010D0016), [ημερομηνία πρόσβασης: 22 Δεκεμβρίου 2022]
- Heywood A., Φραγκονικολόπουλος Χρ., & Προέδρου Φ. (Μετάφρ. & Επιμ.), *Διεθνείς Σχέσεις και Πολιτική στην Παγκόσμια Εποχή*, 2013, Αθήνα, Κριτική
- Mearsheimer J., Κολιόπουλος Κ. (μτφρ), Ήφαιστος Π. – Κουσκουβέλης Η. (επιμ.), *Η Τραγωδία της Πολιτικής των Μεγάλων Δυνάμεων*, 2007, Αθήνα, Ποιότητα
- Αντωνιάδης Χρ. (Επιμ.), *Βαλκάνια, η Μεγάλη Τρικυμία. Η Νοτιοανατολική Ευρώπη του Χθες και του Σήμερα, μια Αναδρομή*, 2018, Αθήνα, Καστάλια
- Ευθυμιόπουλος Μ.-Π., *Στρατηγική Ασφάλεια και Διατλαντικές Σχέσεις*, 2012, Αθήνα, Σάκκουλα

- Ηρακλείδης Α., Κωστάκος Γ., Φραγκονικολόπουλος Χ., *Διεθνείς Διενέξεις Αντιμετώπιση & Επίλυση*, 2009, Αθήνα, Σιδέρης
- Ίσαρη Φ., Πουρκός Μ., *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας*, 2015, Αθήνα, ΣΕΑΒ
- Κουσκουβέλης Η., *Εισαγωγή στις Διεθνείς Σχέσεις*, 2004, Αθήνα, Ποιότητα
- Μπόση Μ., *Οι Όψεις της Διεθνούς Ασφάλειας*, 2018, Αθήνα, Ποιότητα
- NATO-OTAN, *ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ NATO?*, 2023, διαθέσιμο στο: [Τι είναι το NATO: \(nato.int\)](https://www.nato.int), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2023]
- Ντόκος Θ., *Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας, Η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων*, 2011, ΕΛΙΑΜΕΠ, διαθέσιμο στο: [No-16-Δόγμα-Εσωτερικής-Ασφάλειας.pdf \(eliamep.gr\)](https://www.eliamep.gr), [ημερομηνία πρόσβασης: 31 Δεκεμβρίου 2022]
- Παπασωτηρίου Χ., *Η Διεθνής Πολιτική τον 21^ο Αιώνα*, 2008, Αθήνα, Ποιότητα
- Πλατιάς Α., *Διεθνείς Σχέσεις και Στρατηγική στον Θουκυδίδη*, 2020, Αθήνα, Εστία
- Χειλά Ει., *Διεθνής Κοινότητα και Εύθραυστα Κράτη. Διλήμματα της Διεθνούς Οργάνωσης*, 2020, Αθήνα, Ποιότητα

ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Amnesty International, *The Battle for Libya – Killings, Disappearance and Torture*, 2011, London
- Bertrand M., *The UN as an Organization. A Critique of its Functioning*, in: European Journal of International Law, Volume 6, Issue 3, 1995
- Birnbaum N., *Das Ende der NATO. Gehen Europa und die USA schon bald getrennte Wege?*, in: Reinecke S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt
- Blanck K., *Die Europäische Sicherheitsund Verteidigungspolitik im Rahmen der europäischen Sicherheitsarchitektur*, 2005, Wien, Springer
- Coleman K., *International Organisations and Peace Enforcement*, 2007, Cambridge, Cambridge University Press
- Ferdowsi Prof. M. A., Opitz P.J., *Terrorismusbekämpfung im Rahmen des UN-Systems – Zu den Schwierigkeiten der globalen Bearbeitung des Terrorismusproblems. Eine Untersuchung im Rahmen des Global Governance-Ansatzes*, 2007, München, Institut für Politische Wissenschaft der Ludwig-Maximilians-Universität München
- Fitzpatrick M., *Can Iran's Nuclear Capability Be Kept Latent?*, in: Survival, Global Politics and Strategy, 2007, Routledge

- Garreis, S. / Varwick, J., *Die Vereinten Nationen, Aufgaben, Instrumente und Reformen*, 2002, Opladen, Leske und Budrich
- Gilpin R., *The political economy of international relations*, 1987, Princeton, Princeton University Press
- Grotzky J., *Balkankrieg. Der Zerfall Jugoslawiens und die Folgen für Europa*, 1993, München, Piper
- Heinze H., *Meinung: Militärische Intervention in Libyen ist grundsätzlich zu begrüßen*, 2012, διαθέσιμο στο: [Meinung: Militärische Intervention in Libyen ist grundsätzlich zu begrüßen | Kriege und Konflikte | bpb.de](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023]
- Horn A., *Die Vereinten Nationen und multilaterale Sicherheitspolitik. Ergebnisse und notwendige Reformen*, 2005, Berlin, Frank & Timme
- ICISS-International Commission on Intervention and State Sovereignty, *The Responsibility to Protect*, 2001, Ottawa, IDRC Books
- Jackson R. H., Sørensen, G., *Introduction to International Relations: Theories and Approaches*, 2010, Oxford, Oxford University Press
- Jørgensen K. E., *International Relations Theory: A New Introduction*, 2010, Basingstoke, Palgrave Macmillan
- Koehane, R. O., *After Hegemony, Cooperation and Discord in the World Political Economy*, 1984, Princeton, Princeton University Press
- Kindleberger Ch., *The World in Depression 1929-1939*, 1973, Berkeley, University of California Press
- Libyen: Neue Beweise für Massenhinrichtung bei Gaddafis Tod, 2012, διαθέσιμο στο: [Libyen: Neue Beweise für Massenhinrichtung bei Gaddafis Tod | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]
- Libyen: Streubomben treffen Misrata, 2011, διαθέσιμο στο: [Libyen: Streubomben treffen Misrata | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]
- Loges B., *Schutz als neue Norm in den internationalen Beziehungen – Der UN-Sicherheitsrat und die Etablierung der Responsibility to Protect*, 2013, Wiesbaden, Springer Fachmedien
- Maintain International Peace and Security, διαθέσιμο στο: [Maintain International Peace and Security | United Nations](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 06 Ιανουαρίου 2023]
- Merkel R., *Die Intervention der NATO in Libyen*, 2011, διαθέσιμο στο: [Merkel gesetzt endg \(zis-online.com\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023]

- Merkel R., *Die Militärintervention gegen Gaddafi ist illegitim*, 2011, διαθέσιμο στο: [Völkerrecht contra Bürgerkrieg: Die Militärintervention gegen Gaddafi ist illegitim - Feuilleton - FAZ](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 11 Φεβρουαρίου 2023]
- Münzing E., *Die UNO - Instrument amerikanischer Außenpolitik? Die UNO-Politik der Bush-Administration 1988-1992*, 1995, Berlin, Lit-Verlag
- NATO, *Greek Contingent's Change Of Command Ceremony*, 2021, διαθέσιμο στο: [Greek Contingent's Change of Command ceremony \(nato.int\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 04 Νοεμβρίου 2022]
- NATO: *Zivile Opfer in Libyen untersuchen*, 2012, διαθέσιμο στο: [NATO: Zivile Opfer in Libyen untersuchen | Human Rights Watch \(hrw.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 10 Φεβρουαρίου 2023]
- NATO-OTAN, *Exercise Cyber Coalition 2022 Concludes in Estonia*, 2022, διαθέσιμο στο: [Exercise Cyber Coalition 2022 Concludes in Estonia :: NATO's ACT](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 13 Φεβρουαρίου 2023]
- NATO-OTAN, *Operations and missions: past and present*, 2022, διαθέσιμο στο: [NATO - Topic: Operations and missions: past and present](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 12 Φεβρουαρίου 2023]
- Perthes V., *Der Aufstand – Die arabische Revolution und ihre Folgen*, 2011, Bonn, Pantheon
- Knapp M., *Einführung in die Internationale Politik*, München, R. Oldenbourg Verlag, Kapitel 4.1.: Die Rolle der Vereinten Nationen in den internationalen Beziehungen. (514-549)
- Konferenz über Sicherheit und Zusammenarbeit in Europa Schlussakte, 1975, Helsinki, διαθέσιμο στο: [untitled \(osce.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 06 Ιανουαρίου 2023]
- Rechkemmer A., 2003, *Die Zukunft der Vereinten Nationen*, διαθέσιμο στο: [swpaktu 15_03.pdf \(swp-berlin.org\)](#), [ημερομηνία πρόσβασης: 14 Νοεμβρίου 2022]
- Rittberger V., Zangl B., *Internationale Organisationen: Politik und Geschichte*, 2003, Opladen, Leske + Budrich
- Schmitt E., *Der Sicherheitsrat der Vereinten Nationen in der internationalen Sicherheitsarchitektur*, in: *Aus Politik und Zeitgeschichte*, 2013, Heft 37, Wochenzeitung Das Parlament
- Stölting E., *Großmacht von gestern. Russland und die NATO*, in: Reinecke, S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt
- Varwick J., *Die NATO. Von Verteidigungsbündnis zur Weltpolizei?*, 2008, München, C.H.Beck

- Zitka F., *Wandel und Kontinuität. Amerikanische UNO-Politik 1977-1993*, 1997, Frankfurt am Main, Lang
- Zumach A., *Die Sieger der Geschichte. Zur neuen Strategie der NATO*, in: Reinecke S., *Die neue NATO*, 2000, Hamburg, Europäische Verlagsanstalt

ΠΙΝΑΚΑΣ

- Schmitt E., Der Sicherheitsrat der Vereinten Nationen in der internationalen Sicherheitsarchitektur, in: *Aus-Politik-und-Zeitgeschichte*, 2013, Heft 37, Wochenzeitung-Das-Parlament